

Αρσίζικα και Ετεμψίζικα

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική, ή η απόδοση κατά παράφραση ή διασκευή του περιεχομένου του βιβλίου με οποιονδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Νόμος 2121/1993 και κανόνες του Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα.

Σε περίπτωση που θέλετε να χρησιμοποιήσετε κάποιο τμήμα του συγγράμματος παρακαλούμε επικοινωνήστε με τον εκδότη. Η μη εξουσιοδοτημένη χρήση τμήματος του παρόντος διώκεται ποινικά.

© Εκδόσεις EMBRYO, 2020

ISBN 978-618-5252-12-0

ΕΚΔΟΣΕΙΣ EMBRYO

Ιερά Οδός 286, 122 43 Αιγάλεω

Τηλ./Φαξ: 210-5315012

E-mail: info@embryopub.gr

<http://www.embryopub.gr>

[Facebook.com/EmbryoPublications](https://www.facebook.com/EmbryoPublications)

Twitter: @EmbryoBooks

Μιχάλης Π. Δελησάββας

Αρσίζικα και Ετεμψίζικα

(4 θεατρικά στη Λιβισιανή διάλεκτο)

Επιμέλεια: Ιώ Μανωλέσσου

Ε.Ι.Ε 'ΛΥΚΙΑ'

Αιγάλεω 2020

Πρόλογος Συγγραφέα

Πριν από κάποια χρόνια, γύρω στο 2010, και ιδιαίτερα μετά τη σύσταση του Συλλόγου των ΜακρηνοΛιβισιανών απογόνων στη Νέα Μάκρη, είχα την επιθυμία να γράψω κάποια δρώμενα ή μονόπρακτα, να δώσω δηλαδή σε θεατρική μορφή κάποια πράγματα από τη λαϊκή μας παράδοση, στη γλώσσα μας, το Γλωσσικό μας ιδίωμα, και να τα δω να παίζονται στις εκδηλώσεις μας, όπως είχα δει να γίνεται με τους Πόντιους, τους Κρήτες, τους Μυτιληνιούς, τους Αγιασώτες κλπ. Η επιθυμία αυτή έγινε απόφαση και με την προτροπή της προέδρου του Συλλόγου μας, τη Δέσποινα τη Δαμιανού, κάθισα και έγραψα αυτά που είχα να γράψω και με τον τρόπο που εγώ είχα επιλέξει. Ελπίζοντας οπωσδήποτε και στην συμβολή κάποιων ταλαντούχων μελών ή και φίλων του Σύλλογο, να τα παρουσιάσουν από σκηνής στο κοινό μας, όπως έκανα κι εγώ κάποτε σε μια ανάλογη περίπτωση, με τα «Θεατρικά» μου, όταν υπηρετούσα στο νοσοκομείο μας, το Νοσοκομείο της Νταού Πεντέλης, το 1990 με 1995.

Έτσι κάθισα και έγραψα 4 θεατρικά δρώμενα-μονόπρακτα γι' αυτό το σκοπό. Αντίγραφα των μονόπρακτων αυτών έδωσα στον Σύλλογο, όπως και σε 1-2 μέλη του ΔΣ, αλλά αποτέλεσμα δεν είδα μέχρι τώρα. Και βέβαια δεν έχω

κανένα παράπονο, απολύτως. Ο Σύλλογος φάνηκε πως δεν είχε καμιά δυνατότητα επ' αυτού. Πρότεινα επίσης, σε κάποιες γενικές συνελεύσεις του Συλλόγου, να διαβάσω εγώ ο ίδιος προσωπικά ή με κάποιους άλλους, να διαβάσουμε αυτά τα δρώμενα, να κάνουμε δηλαδή ένα «διαβαστικό θέατρο», όπως λέγεται, συνδυάζοντας κατ' αυτό τον τρόπο τη γενική συνέλευση με μια θεατρική-λογοτεχνική εκδήλωση, πράγμα που δεν έγινε τουλάχιστον μέχρι σήμερα. Το δρώμενο-μονόπρακτο, το γραμμένο θεατρικά και παιγμένο στη σκηνή, σε ένα Γλωσσικό Ιδίωμα, έχει πολλές δυσκολίες και μειονεκτήματα. Η κυριότερη δυσκολία είναι ότι τα όσα λέγονται ή υπονοούνται, πρέπει να φτάνουν και να κατανοούνται χωρίς δυσκολία στον μέσο θεατή-ακροατή, που είναι και ο τελικός στόχος του θεάτρου, κάθε είδους θεάτρου. Κι αυτός ο Λόγος- η λέξη, η έκφραση, η έννοια, πρέπει να φτάσει σ' αυτόν άμεσα και καθαρά, με όλο του το βάρος, την ποικιλία, και το παιχνιδίσμα της τέχνης. Γιατί σε όλα και ιδιαίτερα στα δρώμενα, σ' αυτό το είδος του θεάτρου, κατά την άποψή μας, υπάρχει και μάλιστα κυρίαρχο, ένα τέτοιου είδους υπόστρωμα ή ακόμα και σκοπός: Να διασκεδάσουν και να ψυχαγωγήσουν, το λιγότερο να θυμίσουν οικείες καταστάσεις, πρόσωπα και ευτράπελα της κοινοτικής ζωής, παρά να διδάξουν και να προβληματίσουν.

Τα μονόπρακτα – δρώμενα που περιέχονται σε αυτό το βιβλίο είναι 4 και τα έγραψα μέσα στο 2012.

Αυτά είναι με τη σειρά:

1) «Ο Τελή-Βασίλης», 2) «Απού την Πουρτούμ μου και καλύτερη στον κόσμο δεν έχει» ή «Ο Τρελός και ο Φρόνιμος»

3) «Ο Τούρκαλλος» και 4) Μηχανικέ λε... Μηχανικέ να σου πετύχουν»...

Τα δρώμενα αυτά στηρίζονται σε γνωστούς, γνωστότατους Μύθους, Παροιμίες και Ευτράπελες Διηγήσεις από όλη την έκταση της Λαογραφίας μας, την Ιστορία και την κοινωνική πραγματικότητα των μικρασιατών προγόνων μας, κι ακόμα της γενιάς που έζησε μετά από αυτούς. Είναι γνωστά-γνωστότατα μοτίβα, κατάλληλα επιλεγμένα και πλεγμένα δημιουργικά-θεατρικά, ακριβώς για να επιτελέσουν το σκοπό τους: Να θυμίσουν και να ψυχαγωγήσουν. Η γλώσσα που χρησιμοποιήθηκε είναι ατόφια, αυτή ακριβώς του Ιδιώματος. Αλλά χρησιμοποιείται-πιστεύω- με ένα τέτοιο τρόπο, ώστε να φτάνει μέχρι τον θεατή- ακροατή χωρίς δυσκολίες. Κι αυτό το πρόσεξα ιδιαίτερα γιατί, στο Κυπριακό π.χ. Ιδίωμα που βλέπω στην τηλεόραση, πολύ λίγα πράγματα «πιάνω», ενώ θάθελα να τα καταλαβαίνω και να τα χαρώ τα Κυπριακά τους, που είναι τόσο κοντά μας γλωσσικά και βέβαια συναισθηματικά. Νομίζω ότι αυτό τον σκόπελο τον απέφυγα σε μεγάλο βαθμό. Εκείνο που θα δυσκολέψει ίσως πολύ, και το αναγνωρίζω, είναι η αναφορά σε πρόσωπα και γεγονότα, καθώς και σε ευτράπελες ιστορίες που δεν είναι γνωστά, ή καθόλου γνωστά. Γι' αυτό το σκοπό ένας πρόλογος, δυο λόγια δηλαδή σχετικά με κάθε μονόπρακτο-δρώμενο, από πού ξεκινάει δηλαδή και κατά πού τραβάει, ίσως θα ήταν χρήσιμο. Φοβάμαι όμως μήπως αυτού του είδους η επεξήγηση βλάψει την έννοια του δρώμενου, όπου μια του ισχυρή συντεταγμένη είναι ο αφηνιδιασμός, και η [κωμική] περιπέτεια, με την παράδοξη εξέλιξη και το απροσδόκητο τέλος... Παρά ταύτα κάποιες νύξεις, θα τις κάνω προλογικά, σαν εισαγωγή σε καθένα από τα 4 δρώμενα που αποτελούν

Αρσίζικα και Ετεμψίζικα

αυτή τη συλλογή και με σκοπό να διευκολύνω την κατανόησή τους, αλλά και γιατί όχι, για να φτάσει πιο άνετα στον αναγνώστη ή στον θεατή τους, μειώνοντας έτσι, όσο μου είναι δυνατόν τη δυσκολία της γλώσσας.

Πρόλογος Ακαδημίας Αθηνών Τμ. Ιδιωμάτων

Για χρόνια έψαχνα ένα βιβλίο σαν Τ' Αρσίζικα, του Μιχάλη Δελησάββα, και πίστευα ότι ήταν πια αδύνατον να υπάρξει, ότι ήταν πια πολύ αργά, ότι το τραίνο είχε πια περάσει. Τι έψαχνα;

Έψαχνα ένα βιβλίο που να «ζωντανεύει» το χαμένο πια ιδίωμα του Λιβισιού και της Μάκρης, το πιο ιδιαίτερο και μοναδικό γλωσσικό ιδίωμα της νέας ελληνικής, αλλά και (ειρωνία της τύχης και παράπονο του γλωσσολόγου) ταυτόχρονα και ένα από τα λιγότερο καλά μαρτυρούμενα. Σήμερα το ιδίωμα αυτό δε μιλιέται πια, και μπορούμε να το προσεγγίσουμε μόνο από τις παλαιότερες καταγραφές του, τις γνωστές δημοσιευμένες γλωσσολογικές και λαογραφικές μελέτες (των Μουσαίου, Μουσαίου-Μπουγιούκου, Ανδριώτη, Λαμέρα...) που η εταιρεία «Λυκία» έχει φροντίσει, στην εξαιρετική ιστοσελίδα της, να προσφέρει σε όλους ελεύθερα, σε ψηφιακή μορφή. Όμως αυτά τα έργα είναι απλώς το αποτύπωμα της φωνής του παρελθόντος... Ήταν δυνατόν να ακούσουμε το όμορφο ιδίωμα του Λιβισιού, ζωντανό, σήμερα; Όχι σαν απλή ανάγνωση-αναπαραγωγή, αλλά σαν

νέα δημιουργία, σαν ζωντανό οργανισμό που αναπνέει, κινείται, και μας μιλάει;

Αυτό το ρόλο παίζει το νέο βιβλίο του Μ. Δελησάββα, που τόσα έχει ήδη προσφέρει για την διάσωση του ιδιώματος με τα προηγούμενα βιβλία του. Ως πραγματική «κιβωτός», ο πολυγραφότατος συγγραφέας είναι ο τελευταίος που διασώζει το μακρολιβισιανό ιδίωμα σαν άκουσμα και σαν ομιλία, και για πρώτη φορά δοκιμάζει να χρησιμοποιήσει τις γνώσεις και τις αναμνήσεις του όχι «παθητικά», καταγράφοντας και εξηγώντας λέξεις, παροιμίες, και αφηγήσεις, αλλά «ενεργητικά», προσφέροντάς μας 4 σύντομα θεατρικά έργα σε ιδιοματικό λόγο. Μας θυμίζει έτσι (κλείνοντας ίσως και έναν κύκλο) τον «Δάσκαλο» του Λιβισιού, τον Μιχαήλ Μουσαίο, που κι αυτός μας έδωσε, προσπαθώντας να μας γνωρίσει τη γλώσσα του τόπου του, ένα δικό του θεατρικό έργο, το «Γάμο του Μαλώνη Αντιφάτου» (ημιτελές, δημοσιευμένο σήμερα στον 5^ο τόμο του Δελτίου του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών).

Φυσικά, τα χρόνια έχουν περάσει, και το ιδίωμα έχει πια σβήσει από τα στόματα των απογονων των Λιβισιανών. Η διασπορά των προσφύγων σε πολλά διαφορετικά μέρη της Ελλάδας, μετά την Ανταλλαγή, δεν επέτρεψε να δημιουργηθούν ισχυροί διαλεκτόφωνοι πυρηνες, που θα συντελούσαν στην επιβίωση του ιδιώματος στις επόμενες γενεές, και ο αρνητικός στιγματισμός του από τους ομιλητές της Κοινής Νέας Ελληνικής «πάγωσε» την επιθυμία των ομιλητών του να το μεταδώσουν στα παιδιά και τα εγγόνια τους. Τα 4 μικρά θεατρικά που έχουμε στα χέρια μας, κατά συνέπεια, δεν αποτελούν μια «πιστή» απεικόνιση ενός φυσικού ομιλητή

του ιδιώματος – μοιραία παρεισφρέουν λέξεις, συντάξεις και δομές της Κοινής μας γλώσσας σε αυτά. Αλλά ως ένα σημείο αυτό συμβαίνει και ηθελημένα από τον συγγραφέα, καθώς δηλωμένη του επιθυμία είναι τα κείμενά του αυτά να είναι κατανοητά από όλους, με την βοήθεια ελάχιστων λεξιλογικών ερμηνευμάτων. Τα κείμενα αυτά είναι μια πρόσκληση-πρόκληση προς τους σημερινούς Λιβισιανούς, να ξαναπλησιάσουν το ιδίωμα των προγόνων τους, και αφού κατακτήσουν αυτά, ίσως μπορέσουν μετά να προχωρήσουν και σε πιο «βαριά» παλιά αυθεντικά κείμενα, όπως τα παραμύθια του Λιβισιού και της Μάκρης της Κ. Μουσαίου-Μπουγιούκου.

Μπορεί κανείς μάλιστα να παρακολουθήσει, τόσο θεματικά και ιστορικά, όσο και γλωσσικά, την προοδευτική φθίνουσα πορεία του ιδιώματος: τα δύο πρώτα θεατρικά είναι τοποθετημένα στο Λιβίσι, σε έναν άγνωστο παραμυθιακό χρόνο του παρελθόντος (το πρώτο μάλιστα είναι εμφανέστατα παλαιότερο από το δεύτερο- καθώς περιλαμβάνει έντονα παραμυθιακά στοιχεία όπως δράκοι, θεριά και βασιλιάδες), και εκεί το ιδίωμα είναι ισχυρότερο). Τα δύο επόμενα τοποθετούνται στον ιστορικό χρόνο του 20^{ου} αι. μετά την Ανταλλαγή, στη Νέα Μάκρη πια (και πάλι το πρώτο είναι παλαιότερο, γύρω στα 1930, ενώ το δεύτερο γύρω στα 1960), και εκεί η επίδραση της Κοινής Νέας Ελληνικής διακρίνεται σταδιακά όλο και ισχυρότερη.

Αλλά γιατί είναι τόσο σημαντική η διάσωση του ιδιώματος, με οποιονδήποτε τρόπο; Γιατί η γλώσσα είναι ο κυριότερος φορέας του πολιτισμού και της ιστορίας, είναι ο πραγματικός και μοναδικός σύνδεσμος με το παρελθόν, η

απόδειξη της αδιάσπαστης συνέχειας και το κλειδί της κατανόησης. Η γλώσσα είναι αυτή που δίνει την βιωματική επαφή με τους τόπους, τις καταστάσεις, και τους ανθρώπους που χάθηκαν οριστικά μετά τον ξεριζωμό, και η γλώσσα είναι αυτή που δίνει τη «σφραγίδα» της γνησιότητας της καταγωγής. Το αποδίδει με μεγάλη αφέλεια και πολύ συγκινητικά ο ίδιος ο Μ. Δελησάββας σε ένα απόσπασμα των θεατρικών του:

«Αμ πρε πικρέ κι σκουτεινέ», έλεγε η Ελένη για τον πωλητήν εκείνον, τον υπάλληλον, «του φουστανάκιν μου του καλόν, φουρού του, τα παπουτσάκια μου μι του τακκούνιν φουρού τα, την τσαντούλαν μου την ωραιάν κρατού την, του καπελλάκιν μου έχου του στου κιφάλιν, τι είνιν πλιόν κι όταν ανοίζου του στόμαν μου, μι λέεις «από ποιον χωριόν είσι»;...

Γι' αυτό θα ήταν ευχής έργο αν όλοι οι Λιβισιανοί έσκαβαν στα κιτάπια τους, στα μπαούλα τους, αλλά και στις αναμνήσεις και το μυαλό τους ακόμα, για να ξαναβρούν την κάθε ξεχασμένη λέξη ή φράση του ιδιώματος των παππούδων τους, και την κατέγραφαν για να μη χαθεί. Γιατί μαζί με αυτήν χάνεται και η ψυχή του τόπου τους. Και μαζί με το δικό τους τόπο που χάνεται, χάνεται ταυτόχρονα και ένα κομμάτι της ιστορίας της γλώσσας μας – χάνεται ένα από τα πιο πολύχρωμα κομμάτια του παζλ που λέγεται «Ελληνική Γλώσσα μέσα στο χώρο και στο χρόνο».

*Ιώ Μανωλέσσου
Διευθύνουσα το Κέντρο Ερεύνης των Νεοελληνικών Διαλέκτων και Ιδιωμάτων της Ακαδημίας Αθηνών*

[1]

Εισαγωγή στον «Τελή-Βασίλη»

Το πρώτο δρώμενο, όπως γράφτηκε, είναι «Ο Τελή-Βασίλης». Είναι από το ομώνυμο παραμύθι που κατέγραψα στα «Λαογραφικά» μου, του 1988, αλλά που το μπολιάζω και με την Ευτράπελη Διήγηση «Πώς διελύθη ο Αρραβών», του Κων|νου Λαμέρα. Ο Τελή- Βασίλης [ο τρελούτσικος Βασίλης] είναι ένας γανωτζής, που έχει και έναν παραγιό- έναν Μαχαλετζή- υπάλληλο, που γύριζε στα σοκάκια και οι νοικοκυρές του έδιναν τα χάλκινα σκεύει [τα πακκούρια], για να τα γανώσει το αφεντικό του. Ο Τελή-Βασίλης δεν έχει πολλή όρεξη για δουλειά. Κάθεται στο μαγαζί του και καθώς είναι καλοκαίρι, κάθεται και «βαράει μύγες» στην κυριολεξία. Έρχεται η μάνα του η κυρά-Χρυσή και του φέρνει ένα πιάτο τηγανίτες [τσιζήδες] με πολύ πετιμέζι πάνω τους. Ο Τελή-Βασίλης είναι αρραβωνιασμένος με την Παναέταν, κόρη της κυρα-Κουστούλλας, που δεν τον θέλει για την κόρη της γιατί είναι αλαφροϊσκιωτος και ανεπρόκοπος. Ο Τελή-Βασίλης δηλώνει στη μάνα του ότι θέλει να φύγει, να πάει «τ' αλάργου» για να βρει την τύχη του. Αφού έφαγε τις τηγανίτες ο Τελή-Βασίλης, πιάνει να κάνει μια δουλειά και

βλέπει ότι στο πιάτο, που του είχε φέρει η μητέρα του είχαν μαζευτεί πολλές μύγες, για το πετιμέζι. Ανοίγει την παλάμη του και χτυπάει με το χέρι του το πιάτο [δίνει μian «χαρπατσάν»] σκοτώνοντας πολλές από αυτές. Τις δείχνει στη μάνα του και της λέει. Βλέπεις μάνα; «Χίλις σκουτώνου καθιστός αλίμονον κι σηκουστός», γι αυτό εγώ δεν είμαι για εδώ, δεν κάθομαι εδώ πέρα. Θα φύγω». Στέλνει τον παραγιό του, τον Μαχαλετζή να πάει στον γύφτο, το σιδερά, δίπλα, να του κάνει μια μεγάλη μαχαίρα, και να γράψει πάνω της με μεγάλα γράμματα: «Χίλις σκουτώνου καθιστός | αλίμονον και σηκουστός» και από την άλλη μεριά της μαχαίρας να γράψει επίσης «Μι μiάν χαρπατσάν χίλις μιαν ψυχήν» [με ένα χαστούκι σκότωσα χίλιες και μία ψυχές [μύγες δηλαδή]. «Χτυπάει την μαχαίραν εις τον νίμον του [στον ώμο του], λέει η διήγηση, και παίρνει τους δρόμους. Από πίσω του ο Μαχαλετζής. Στο δρόμο βλέπει ένα σκυλί ψόφιο. Του δίνει μια κλοτσιά και λέει: «Να τώρα δα, ισκούτωσα ένα λεοντάριν, ένα θηρίον». Παίρνουν τους δρόμους, και κάποτε δίψασαν και στάθηκαν σε μια πηγή, σε ένα πλάτανο από κάτω. Ο Τελή –Βασίλης έβαλε την μαχαίρα στη ρίζα του πλάτανου και έγειρε δίπλα, όπου τον πήρε ο ύπνος. Ο τόπος ήταν των 40 δράκων. Πλησίασαν οι δράκοι, βλέπουν την μαχαίρα και τον Τελή-Βασίλη να κοιμάται, και λένε μεταξύ τους. «Για να έρθει αυτός μέχρι εδώ είναι άφοβος, θηρίον. Για να δούμε τι γράφει η μαχαίρα». Όταν είδαν τι έγγραφε η μαχαίρα, ο μεγαλύτερος από τους δράκους είπε: «Αυτόν πρέπει να τον καλοπιιάσουμε γιατί μπορεί να μας κάνει κακό». Τον παίρνουν και τον αρραβωνιάζουν με την αδερφή τους. Ο Τελή-Βασίλης νιώθει αδύναμος και φοβάται. Όμως η αδερφή των δράκων, τον ερωτεύεται, κρύβει την αδυναμία και τους

φόβους του από τα αδέρφια της. Κι όταν έρχεται η στιγμή να κάνει το κατόρθωμα που του βάζουν, να σκοτώσει το φίδι που «κράταγε» το νερό στη χώρα, του δείχνει και πάλι την αγάπη της και τον βοηθάει. Ο Τελή-Βασίλης είναι έτοιμος [να «κασκινέψει»] να το σκάσει. Αλλά όταν φτάνει στον πύργο, όπου φωλιάζει το φίδι, ο πύργος βουλιάζει ξαφνικά και το φίδι σκοτώνεται. Έτσι γίνεται ήρωας, και επιστρέφει στο Λιβίσι με τιμές, παντρεμένος με την αδερφή των δράκων. Ο Μαχαλετζής που έζησε μαζί του, φίλος και πιστός, όλες τις περιπέτειες του μάστορά του, βρίσκει κι αυτός την Παναέτα του στο Λιβίσι, και τον υποδέχονται με όλους τους Λιβισιανούς και την Δημογεροντία στην πλατεία του Ταξιάρχη, με όργανα και τραγούδια. Το παραμύθι αυτό κατά την άποψή μου εκφράζει συμβολικά τον τρόπο που ο αδύναμος χρησιμοποιεί την αδυναμία του, σαν μπλόφα, για να υπερίσχυσει του δυνατού. Από αυτό το γάμο του Τελή-Βασίλη με την αδερφή των 40 δράκων, οι Λιβισιανοί έχουν όλους τους λόγους να περηφανεύονται πως είναι «γενιά» δράκου...

Τελή-Βασίλης [Θεατρικό δρώμενο]

[Μερική θεατρικοποίηση των λαογραφικών «Τελή – Βασίλης» από τα «Λαογραφικά» [ΜΠΔ] και από το «Πώς διελύθη ο αρραβών» του Κ. Λαμέρα]

Πρόσωπα:

- *Μαχαλετζής*: Το «παιδί» του γανωτζή που γυρίζει στους μαχαλάδες. Το ίδιο πρόσωπο στην πρόοδο του έργου υποδύεται τον Τελή-Βασίλη.
- *Τεστικουράνινα*: Γριά παράξενη και στριμμένη, περίεργη, αλλά και καλαμπουριτζού, γειτόνισσα της κυρα-Κουστούλλας.
- *Τελή-Βασίλης*: Νέος 35-40 ετών, γανωτζής στο επάγγελμα, και σαν χαρακτήρας αλαφροϊσκιωτος [Τον Τελή-Βασίλη μπορεί να τον υποδυθεί ο ίδιος ηθοποιός με τον Μαχαλετζή για οικονομία].
- *Κυρά-Χρυσή*: Μητέρα του Τελή-Βασίλη.
- *Κυρά-Κουστούλλα*: Μητέρα της αρραβωνιαστικιάς του Τελή-Βασίλη, και του Δεσποινιού.
- *Παναέτα [Παναγιώτα]*: Αρραβωνιαστικιά του Μαχαλετζή.
- *Κυρα-Δικαία*: Μητέρα της Παναέτας.
- *Γειτόνισσες Α', Β', Γ', Δ'*: φίλες της κυρα-Κουστούλλας.
- *Μπαρμπα-Εντόμης*: Γέρος παράξενος, με μεγάλο κεφάλι ξυρισμένο, και κουβέντες «εγκεφαλικές», μεγάλος καλαμπουριτζής.
- *Δεσποινίν*: Κορίτσι στην εφηβεία, ντροπαλό, λίγο χαζό, που ψευδίζει.

Σκηνή 1^η

Σκηνικό:

Μια γειτονιά του Λιβισιού. Καλντερίμι. Ο Μαχαλετζής, νέος 20-25 χρονών, ντυμένος Λιβισιανά (βράκα, φέσι, γεμενιά στα πόδια κλπ.), μαυρισμένος στο πρόσωπο από τη φωτιά και την καπνιά του φουσερού του σιδεράδικου. Έχει ριγμένο στην πλάτη ένα τσουβάλι με σκεύη για γάνωμα. Βαδίζει το καλντερίμι κοιτώντας ερωτικά τα παράθυρα των σπιτιών. Βάζει το χέρι χωνί στο στόμα και τραγουδάει.

Μαχαλετζής:

--- «Μισεύγω, φίλοι κλαίτε με | και σεις εχτροί χαρείτε
κι σεσ γειτονοπούλις μου | στα μαύρα να ντυθείτε...
Χάτε καλέ για τον Θεόν | στα μαύρα να ντυθείτε...»

[Σταματάει το τραγούδι και κοιτάζοντας ψηλά κατά τα παράθυρα των σπιτιών, φωνάζει]

--- Πακκούρια να γαννώσουμεν... Τα γαννώματα του μάστορη μου, ασήμια κι μαλάματα ... [*πιο δυνατά*]: Πακκούρια να γαννώσουμεν, κλπ.

Τεστικουράνινα: [βγαίνει στο δρόμο. Είναι κάποιας ηλικίας, χαριεντίζεται με τον νεαρό. Τον προσφωνεί]:

---« Καλαϊτζή μου νιον παιδίν |κι όμορφον παλληκάριν να σι χαρεί η μάνα σου | κι η νιά που θα σι πάρει» ...

Καλέ, όμορφόπαιδον, απόυ του Πελτσιάζιν είσι; Ιβώ, γουρουνού τουν αφέντην σου. Κι του περιβόλιν σας στο Πελέγκιν ι-ξεύρου του... Του περιβόλιν μι τουν λιχτρόν στημ μέσην...

μισεύγω = ξενιτεύομαι

πακκούρια = τα χάλκινα σκεύη

Πελτσιάζι, Πελέγκι = περιοχές του Λιβισιού

γουρουνού = γνωρίζω

λιχτρός = το πηγάδι

Μαχαλετζής: *[αφελής, την κοιτάει παραξενεμένος]*

Όχι καλέ θεία, 'εν έχουμουν πηγάδιν ... Έρχιτι του μουάριν, του ποτάμιν από του βουνόν, απού τουν Καθαρράκτην κι τουν άην-Κατακαλμάζην κι πουτίζει μας του περιβόλιν.

Τεστικουράνινα *[συνεχίζει απτόητη]*:

--- Ας είνιν δα, ιξίασά του φαίνιτι. Ας είνιν... Α κάμουμουν τώρα τηδ δουλειάμ μας *[βγάζει κάτω από την ποδιά της ένα τέντζερο]*. Μα, πάρι αυτόν του χαρανίν... Κι ποιος είνιν καλέ η μάστορήσ σου; Απού δω είνιν κι αυτός; Μαχαλετζής: --- Απού δω... Η Τελή-Βασίλης της θεια-Χρουσήσ της Πουρτούκας.

Τεστικουράνινα: *[ξινίζει τα μούτρα]* --- Μα δα, έγινιν κι η Τελή-Βασίλης της Χρουσήσ, μάστορης! Η γαμπρός της Κουστουλλούς ... Τε,τε, τε...*[στον νεαρό]* Μάστορης είνιν η Τελή -Βασίλης ή κάλφας;

Μαχαλετζής: Κάλφας

Τεστικουράνινα:*[ικανοποιημένη]*

--- Α...Κάλφας... Άσκολσουν...Πρε μπράβου *[του δίνει το χαρανί. Τη στιγμή αυτή περνάει από το καλντερίμι ο γερο-Ευτύμης: μεγάλο κεφάλι ζυρισμένο, ζύπνιος, καλαμπουριτζής, κουβέντες «εγκεφαλικές». Η Τεστικουράνινα θέλει να κάνει πλάκα με τον νεαρό γανωτζή, και καθώς του δίνει το χαρανί τραβάει το χέρι, τάχα πως ο νεαρός της το χείδεψε, και γι' αυτό φωνάζει κωμικά]*:

Τεστικουράνινα:

---Πρε, διαβόλου γιε, πικρέ κι σκουτεινέ, του χαρανίν πρε έδεκά σι, όχι του χέριν μου.

μουάριν = το ποτάμι, το ρέμα

Καθαρράκτης = ο Καταράκτης του Αντίκραγου

χαρανίν = το τέντζερο

κάλφας = ο τεχνίτης, κατώτερος του μάστορα

Ευτύμης: [τους προσπερνάει πεζός, σα να μην έγινε τίποτα και συνεχίζει το δρόμο του γελώντας πλατιά]

[Φωναχτά]: --- Χα, χα, χα, φαίνεται πως η Μαχαλετζής ξέρει την ουσίαν του φαγητού... Η γριά η κότα έχει το ζουμίν. [Φεύγουν]
[Ακούγεται φωνή από το ένα παράθυρο του καλντεριμιού]

Τεστικουράνινα: [από το παράθυρό της, προς το σίτι-παράθυρο της γειτόνισσάς της της Κουστούλλας] --- Ήμπιτι μαρή; [δεν παίρνει απάντηση και συνεχίζει]. Ήμπιτι καλέ γειτόνισσις; Ή κάμντι πως... Χάτε, χάλες μου, κι 'εν θα σας ματιάσου τα ψουμιά σας...

Κουστούλλα: [στις άλλες] --- Μας είδιν φαίνεται που μαζεύτηκάμουν σήμερα ιδώ και ιφαγώθηκιν να έρτει απού του πουρνόν, να δει τι κάμνουμουν... Έφαϊν την η περιέργεια. [στην πιο νεαρή γειτόνισσα]. Βγες καλέ ισύ στου παναθούριν κι πες την πως έχουμουν δουλειάν..[σκέφτεται, διστακτική]. Ή πε την καλύτερα να 'ρτεί κι αυτή... Να γλιτώσουμουν απού την έγνοιαν της.

Α' γειτόνισσα: [βγαίνει στο παράθυρο] --- Πού να μπούμουν καλέ θεία, και τι να ζυμώσουμουν; 'εν είναι σήμερα η μέρα για να κάψουμουν τουν φούρνουν, ιξίασίς του; --- Έχουμουν να κάμουμουν γλυκόν για τον γαμπρόν, τον Τελή-Βασίλην, γι' αυτό μας μάεψιν ιδώ η συμπεθερά η Κουστούλλα σήμερα...

Τεστικουράνινα: [ικανοποιημένη από την πληροφορία, αλλά απαξιωτικά]

--- Για τον Τελή-Βασίλην, τον υιόν της Χρουσής του Πουρτούκα, τον καλαϊτζήν; Κάλφας είναι καλέ αυτός, κι όχι μάστορης, είπιμ μού του ιμέναν, η Μαχαλετζής του μόλις τώρα δα, που

ήμπιτι = μπήκατε; αρχίσατε να ζυμώνετε;

χάτε = άντε

χάλες μου (επιφώνημα) = λοιπόν

καλαϊτζής = ο γανωτζής

ιπέραννιν απού δώ... Έναν όμορφον παιδάριον... Απού του Πελτσιαζίν λέει πως είνιν... Μαχαλετζής, αλλά αυτός κι χτίστης να ήτον, τουν έθελα αν ήμουν νέον κουρίν... Μάνα, μάνα.. Κι ας λέουσιν ό,τι θέλουσιν «δεν τον παίρνω εγώ το χτίστην| πο' φαίν φακκήν και πρήστην» [γελάει].

Β' γειτόνισσα: [γελάει και αυτή και συμπληρώνει]

--- «Κι έβρεν άμμον και κυλίστην»... Χάτε καλέ θεία, όρεξη που την έχεις... Το λοιπόν, η συμπιθθέρα σου, η θεία Κουστούλλα, λέει να 'ρτεις κι σύ μαζίμ μας να δούμεν τι θα κάμουμουν μι του γλυκόν του γαμπρού... Ισέναν του κιφάλιν σου κατιβάννει... Έβγα πάνου... [Εικόνα: Κουστούλλα, Τεστικουράνινα, γειτόνισσες, γύρω από ένα σοφρά στρογγυλό, έτοιμες να ανοίξουν φύλλο και να κάνουν γλυκό]

Κουστούλλα: [σκεπτική] --- Τι να κάμουμουν πρε γειτόνισσις; Δέκιτί μου μιαν ιγνώμην, κάμιτί μου μιαν ορμήνιαν... Τι να κάμου, που έχου ικεινήν την συμπιθθέραν, την Χρουσήν του Πουρτούκα, την ξανάστροφην την μάναν του, κι ικεινουν του γαμπρόν μου τουν Τελή-Βασίλην, τουν αλλουπαρμένουν [οι γειτόνισσες γελούν]. Πακλαβού να τουν κάμουμουν;

Κατιέφιν; Μουσκουκούμπια; Σαραγλί; Τι να τουν κάμου απού όλα αυτά;

Α' γειτόνισσα:

--- Να τους ιστέλουμουν πακλαβού, που είνιν το καλύτερον, μι πουλλές ι-στρώσεις φύλλον, μουστουκάρφια και ασσάσιν πολλύν, ξιρουψημένα αμύγδαλα στου τηγάνιν... Μι αυτόν του γλυκόν, λέου, γειτόνισσα, τι αμπουρεί να σι πει η συμπιθθέρα σου η Χρουσή για τουν κανακάρην της;

ορμήνια = η συμβουλή

πακλαβού = ο μπακλαβάς

ασσάσιν = το αμύγδαλο

Β' γειτόνισσα: [*ζινίζει τα μούτρα*]

--- Χάτε καλέ κουμπάρα, γιατί πακλαβού;... Έναν σαραγλίν ή έναν σινίν κατιέφιν, κι πολύν τουν είνιν... Χάτε κι 'εν ιστραβόμπλαμψάν τουν.

Κουστούλλα: [*στην Τεστικουράνινα*]

--- Τίμ που λέεις κι συ καλέ γειτόνισσα, που είσι η πιο μυαλουμένη απού βούλις μας ιδώς; Χάτε κι εν ιστραβόμπλαμψάν τουν είπιν η γειτόνισσα για τουν Τελή-Βασίλην... Να μας έκουιν απού μιαν μιριάν η μάνα του η Χρουσή, θα μας έκαμνιν τα φαγιά μας... Τι λέεις κι σύ; Πες μας δα πλιόν.

Τεστικουράνινα: [*σοβαρά*] --- Χάτε κι εν ιστραβόμπλαμψάν τουν, λέου του κι βω... Τι πακλαβού κι κατιέφιν κι μουσκουκούμπια, λέει τι πρε κόρις μου; Ιλουλλάθηκίτι; Στης ακρίβειας τουν κιρόν; Έχιτι βότυρουν, έχιτι μέλιν, έχιτι άσπρουν αλεύριν για να ανοίξειτι φύλλουν κι να κάμιτι σαραγλού κι πακλαβού; Ιβώ, το λοιπόν, λέου, μή πακλαβού, μή κατιέφιν, μή σαραγλί, μή μηλιτάτα να κάμουμουν... Δυο πίττις καττουμάρια φτάνουν τους κι πιρυσσεύγουν τους... «Φύλλουν φύλλουν καττουμάριν κι κουννίν κουννίν χαλβάν» 'εν λέουσιν; Χάτε, κι 'εν ιστραβόμπλαμψάν τουν...

Δεσποινίν: [*στην εφηβική ηλικία, αλλοίθωρο, ψευδό, παρτσακλό, από την κουζίνα μπαίνει στην κάμαρα, όπου είναι οι γυναίκες, και φωνάζει την Κουστούλλα, τη μάνα της*]

--- Μάνα, μάνα, ιπήθηκιν η κούκκουθ... Κουστούλλα: [*κοιτάζει γύρω και βάζει τις φωνές στο Δεσποινίν*]

σαραγλί = είδος γλυκών

σινί = είδος ταψιού

κατιέφιν = καταϊφι μουσκουκούμπια

τα φαγιά σου = (απειλή) θα σου δείξω εγώ

μηλιτάτα = είδος γλυκού του φούρνου

κουννίν = σπυρί

χάτε κι 'εν ιστραβόμπλαμψάν τουν = άντε και πολύ του πέφτει

--- Μαρή, πικρή κι σκουτεινή, 'εν σι τού 'πα να μη μιλάς: Κι τώρα ακόμα πιο πουλύν που έρχετι στου σπίτιν η γαμπρός;

Δεσποινί: [χαμογελάει χαζά] --- Τ' άκουσα καλέ... Τ' άκουσα... Κι αυτόν που είπες στην Παναέταμ μας τόκουσα. Πως όταν έρχετι στου σπίτιμ μας η Τελή-Βασίλης, να κάθιτι κει στην γουνιάν της... Να κάθιτι φρένιμα-φρένιμα και να μη μιλά. Ακόμα κι ιβώ... Όμως, αυτή εν τουν θέλει είπιν μου. Κι 'εν θα 'βγει να τουν δει όταν έρτουσιν στου σπίτιν... Ιβώ όμως, τουν θέλου τουν Τελή-Βασίλην, κι θα κάμου όπως μι είπιν η νόνα μου «κάλιο εγώ που δεν μιλώ, για να πάλω τον γαμπρό». Της τού 'πα κι της Παναέτας μας. «Θα τουν πάλω ιβώ, αφού εν τουν θέλεις ισύ».

Κουστούλλα: [φουρκισμένη] --- Σκάσι μαρή [στις άλλες] Έγινιν πλιόν κι του Δισποινί κι θέλει γαμπρόν.[στο Δεσποινί] Εν ήρτιν ακόμα ισέναν η σειρά σου, μαρή, που έννοιζις σαν κολοκυθιάς λουλλούδι κι ζητάς γαμπρόν. Έκουίς μου; [στις άλλες, θυμωμένη τώρα]. Έτσα το λοιπόν η μιάλη μας, ολόκληρη κούζα... Τι εκάμιν, λέει; 'εν τουν θέλει λέει, κι 'εν θα 'βγει; Πρε έδεκάμουν φλουριά, εκαμάμουν την αναβούραμ μι τα όλα της, κι νάτην τώρα... Έγινιν κι η Παναέτα... 'εν τουν θέλου, λέει... Γένουντιν αυτά; Πού ακούστηκιν; Να τ' άκουιν η αφέντης της απού μιαν μιριάν, 'α της έκοβγιν του κιφάλιν. [στο Δεσποινί] Κι θα 'βγει πες την, κι θα καθίσει τέκεινα, όταν έρτει η πιθθιρά της η Χρουσή με τον υιόν της τον Τελή-Βασίλην, κι θα κάνει τα φρένιμά της. Κι 'εν θα ανοίξει του στόμαν της, γιατί...

Δεσποινί: [σοβαρά] --- Θα τουν ανοίξει τουν ι-στόμαν της, μι είπιν. Όταν θά 'ρτουσιν θα μιλήσει, λέει κι θα φανάξει... Κι θα την ακούσουν βούλοι. Να σηκωθούσιν και να φύουσιν....

κούζα = κοπέλα (κυριολεκτικά, αρνάδα)

αναβούρα = ο αρραβώνας

βου η πικρή = ωχ η κακομοίρα

Κουστούλλα: [απελπισμένη]

--- Βου, βου, η πικρή [πιάνει τα μάγουλά της]

Δεσποινίν: [στη μητέρα της]

--- Χάτε καλέ μάνα, μη στεναχωργείσι... Αφού 'εν τουν θέλει η Παναέτα μας τον Τελή-Βασίλην, θα βγω εγώ... Θα κρατήσου τουν ι-στόμαν μου κλειστόν... Μηνι φουνή, μηνι ακρόαση... Σαν τουν μουγγόν. Εν σι τούπα; «Κάλιο εγώ που δεν μιλώ για να πάλου τουν γαμπλόν»...

Σκηνή 2^η

Το σκηνικό αλλάζει, ο Τελή-Βασίλης μέσα στο εργαστήρι του, το γανωτζίδικο, τη γάστρα της φωτιάς και τη φουσούνα. Είναι καθισμένος σε μια γωνιά κάτω από ένα παράθυρο, μπαϊλντισμένος από τη δουλειά ή από ανία. Απέναντί του η μητέρα του η Χρυσή του Πόμπακου. Του έχει φέρει να κολατσίσει, στο σοφρά μια καστανιά και μαζί ένα πιάτο τηγανίτες με πετιμέζι σκεπασμένο με πεσκίρι.

Τελή-Βασίλης: [βαριεστημένα]

--- «Μάνα, βαρέθηκα σκολειά κι δέκει μου στρουμπούνα». Να φύου θέλου μάνα, βαρέθηκα...

Κυρά-Χρυσή [θορυβημένη, περισσότερο αγανακτισμένη]

--- Αμ γιατί πρε πιδάκιν μου; Τίλεουν πλιον έχεις κι θέλεις να φύεις; Κι του μααζίν αυτόν; Η μάστορής σου τι θα λείει; Ντρουπή... Η Μαχαλετζής σου απού του Πελτσιάζιν, δικόμ μας πιδίν, τι θα γίνει σι ξένα χέρια;

Τελή-Βασίλης: [πιο πολύ βαριεστημένος] --- Τίποτα, μάνα...

Τίποτα... Ιβώ είμου για άλλα πράματα, μιάλα... Να φύου θέλου, δεν είμου εγώ για τα τόουνα τα μικρά ... 'εν μι κρατάει τίποτας... Μήι δουλειά, μήι αναβούρα κι αρραβουνιαστικά.

Κυρα-Χρυσή: [θυμωμένη]

--- Ξέχνα την αυτήν, την αρραβουνιαστικιάν, την Παναέταν την κόρην της Κουστούλλας, την ψηλουμύτταν... 'Εδεκά τις πίσου τα φλουριά της αναβούρας κι του σινίν μι τα καττουμάρια, που έστελάσιν σήμερα του μισημέριν στου σπίτιν μι ικείνουν του κουρίν τουν του μισόν, του Δεσποινίν, του αγαθόν...

Τελή-Βασίλης: [κοιτώντας ψηλά, μάλλον αδιάφορα]

--- Έστελίσ τα πίσου; ... Καλά εκάμης... Κι ζαττί;

αναβούρα = ο αρραβώνας

στρουμπούνα = η μαγκούρα

Κυρά-Χρουσή: [*παίρνει φόρα, θυμωμένη*]

--- Έστελαν του σινίν μι του καττουμάριν, κι έφερίν του του Δεσποινίν πάνου στου κιφάλιν του, τυλιμένουν μι του εφταλουίτικουν του μαντήλιν.--- Καλημέρα συμπιθθέρα Χρουσή --- Καλώς του Δεσποινίν --- Η μάνα μου στέλλει τας ευχάς της εις τουν γαμπρόν κι τούτου του σινίν μι του καττουμάριν --- Φχαριστώ κόρη μου, κάτσι να πιείς ένα πουτήριν νιρόν. Κάθητι... Ε, το λοιπόν, αυτό που λέουσιν πως απού μικρόν κι απού λουλλόν μαθθαίνεις την αλήθειαν, αυτό εγίνιν. Αννοίει του στόμαν του του τσιβδόν, του παρτσακλόν, του Δεσποινίν, κι τά 'πιν μου όλα... Άσ' τα...

Τελή-Βασίλης: [*το ίδιο αδιάφορα*]

--- Τι σε είπε μάνα το λοιπόν, του Δισποινίν; Πως η αδαρφή της η Παναέτα 'εν μι θέλει;.. Ιβώ το λοιπόν συφφουνού....

Κυρά-Χρουσή: --- Όχι καλέ... Μπα... Αλίμονον ... Ισέναν; Τέτοιουν ασλάνη; Μάνα-μάνα, ας τουν είχιν κι άλλη μάνα. Το έναν του του κουλουμέριν αξίζει γην κι την οικουμένην, έτσι, αυτά δα είπα να πει την μάναν της, του Δεσποινίν.

Τελή-Βασίλης: [*το ίδιο αδιάφορα*] --- Τότε λοιπόν μάνα; Τι έγινε κι έστελεις πίσου του τσινίν μι τα καττουμάρια;

Κυρά-Χρουσή: [*αγανακτισμένη*] --- Εμ...καττουμάρια πρε πιδάκιν μου; Για τέτοιουν γαμπρόν σαν σε ισέναν; ... Μαζευτηκάσιν, λέ, στου σπίτιν της Κουστουλλας, η Μαργιά τ' Αλέξη, η Κουτσουμπάκινα, η Βγαγγιλιά του Ψύλλου, κι κείνη η ξανάστροφη η Τεστικουράνινα, η κουσελιάρα, κι έκαμαν συμβούλιον τι γλυκόν να κάμουν κι να σι στέλουν. Η μια του έναν, κι μια η άλλη, όχι τούτου, όχι κείνου, να μην τουν κάμουμουν πακλαβού, να του κάμουμουν κατιέφιν. Κι γιατί να τουν κάμουμουν κατιέφιν; Να τουν κάμουμουν σαραγλί... Χάτε

ασλάνης = το λιοντάρι

τσινίν = είδος ταψιού

καττουμάριν = είδος γλυκού όχι επίσημου

κι 'εν ιστραβόμπλαμψάν τουν. Κι ζαττί να τουν κάμουμουν
σαραγλί, χάτε κι 'εν ιστραβόμπλαμψίν τουν, να τουν κάμουμουν
μιλιτάτα, χάτε κι 'εν εστραβόμπλαμπλαψάν τουν... Ισέναν
δηλαδή... Χάτε κι χάτε, έφτασάσιν μέχρι του καττουμάριν.
Έβαλάν του στου σινίν κι έστελάν του μι του Δεσποινίν. Αυτά
είπιν μού τα του κουρίν, όπως τα είπασιν στου σπίτιν τουν.
Τ' άκουσα κι 'γω κι ιθύμουσα. Α, έτσι έκαμιν η μάνα σου κι
οι γειτόνισσές της, οι φιληνάδισ της; Καλά. Πάρτα δα κι σύ
μπρος πίσου τα καττουμάρια σας, που να καβίτι ισές κι αυτές
βούλις, κι να τα χτυπάτι στου κιφάλιν σας... Τέτοις που είστι
λάατι μου, που κακόν χρόνουν νά 'χιτι, παλιοπατσαβούρις... Κι
απού δω να μην ξαναπατήσητι, μη να σας μιλήσου, μη να σας
ξαναδώ...

Τελή-Βασίλης: [*και πάλι αδιάφορα*]

--- Καλά τις έκανες μάνα. Καλά... Εγώ σου το 'πα, θα φύου, δεν
είμου για εδώ...

Κυρά-Χρουσή: [*σα να μην τον άκουσε*]

--- Τό 'ξερις ισύ πως η Παναέτα του Μαλλιαρόμυττου απαά
τουν Μαχαλετζήν σου;

Τελή-Βασίλης: [*γελάει*]

--- Του καλόν μας στην γινιάμ μας. Παναέτα κι αυτή, από την
ίδιαν γειτονιάν.. Η κόσμους φαίνιτι είνιν τσικουφιλέκιν μάνα,
φεύγει η ένας, κουλλάει η άλλους... Αν ξέρου του, λέει; Η
Μαχαλετζής μου, καλέ, δικός μου παραγιός είνιν... Ε, όχι κι
απού τουν κάλφαν του μυστικά. Αλίμονον...

Κυρά-Χρουσή: --- Έδεκάσιν όρκον, λέει. Έβαλαν κι μέναν,
η Δικαία η μάνα της, προξενητάν να πάου στουν πατέρα του
Μαχαλετζή σου...

κουσελιάρα = η κοτσομπόλα,

λάατι = λοιπόν,

γινιά = το σόι

τσικουφιλέκιν = ο τροχός

Τελή-Βασίλης: --- Ωχού, κι θα τρέχεις ολούρμου τώρα στου σπίτιν του Μαλλιαρόμυττου στο Πελέγκιν; Χαρά στου κουράγιου σου, πρε μάνα... Καλά ξιμπιρδέμματα...

[*Ο Τελή-Βασίλης, γυρίζει, βλέπει τις μύγες που έχουνε μαζευτεί στο πιάτο με το πετιμέζι, κι έτσι όπως είναι μαζεμένες δίνει μια χαρπατσά (ένα χτύπημα με την παλάμη ανοιχτή, ένα χαστούκι)] και σκοτώνει πολλές. Βλέπει το «κατόρθωμά» του αυτό κι έπειτα κοιτάζει τη μάνα του.]*

Τελή-Βασίλης: [τρελά] --- Μι μιαν χαρπατσάν χίλις μιαν ψυχήν.. Βλέπεις του, καλέ; Ό,τι έγινιν κι χτες! [σηκώνεται όρθιος]. Μάνα, κοίτα δώ... [πηγαίνει και ξεσκεπάζει μια πελώρια χαντζάρα που γράφει πάνω της: «Χίλις σκουτόνου καθιστός, αλίμονον κι σηκουστός» κι από την άλλη γράφει: «Μι μιαν χαρπατσάν χίλις μιαν ψυχήν»] --- Ιπήα σε έναν τεμερτσήν καλόν, εδώ πιο πάνου κι έγγραψίν τα μι γράμματα χρυσά.. Απού χτες την έχου έτοιμην. Κι ξέρεις μάνα; Είδα έναν ι-σκύλουν ψόφιουν του πρωί στουν ι- δρόμουν, κι λέου μέσα μου. Αυτό είνιν θηρίον, ένα λιοντάρι κι έρχιτι να μι φάει. Δίου του μιαν λαχτιάν. Πάει κι αυτό, κι λέου ξανά απού μέσα μου: --- «Να, τώρα δα, ισκούτωσα κι έναν λιοντάρην, τι κάθουμου δώ πέρα; Θα πάου να βρου την τύχη μου αλλού»...

Κυρά-Χρουσή: [*κάνει το σταυρό της*] --- Η Θιός να σι δίννει φώτισην πιδάκι μου. Είσι μι τα καλά σου;

Τελή-Βασίλης: [*αμετάπειστος*]
--- Θα φύου...

Κυρά-Χρουσή: [*απελπισμένη*]
--- Κι πού θα πάεις;

Τελή-Βασίλης:
---Πουέτα.

χαρπατσά = καρπαζιά

Κυρά-Χρουσή:

--- Πού θα μ' αφήσεις ιμέναν, τι γίνου ιβώ μόνια μαναχή μου;...

Τελή-Βασίλης: [αποφασισμένος] --- Θα σι στέλλου μάνα, γράμμα κι γραφήν. Θα σι στέλλου κουμπάνις, γκλιούδια κι μαϊδιά μι τουν Μαχαλετζήν μου. Μη φουάσι κι 'εν θα σι λείψει τίποτας.

Κυρά-Χρουσή: [απελπισμένη]

--- Μι τουν Μαχαλετζήν; Θα τουν πάρεις κι αυτόν μαζί σου, πρε θιόλουλλε; Του ξέρουν του η μάνα του κι η κύρης του;

Τελή-Βασίλης: [αδιάφορα, αόριστα]

--- Θα τους του πεις εσύ, καλέ μάνα, θα πάεις μέχρι του Πελέγκιν κι θα τις του πεις...

Κυρά-Χρουσή: [θυμωμένη]

--- Μέχρι του Πελέγκιν, πρε διαβόλου γιε, πικρέ κι σκουτεινέ... Μιαν ημέραν δρόμον, γριά γυναίκα;

Τελή-Βασίλης: [αδιάφορα και πάλι σαν ένας έξω τόπου και χρόνου Δον Κιχώτης]

--- Αμπουρεί κι να μη χρειαστεί πρε μάνα... Α, τώρα που του αθθυμήθηκα, αμπορεί κι να μην πάεις ισύ στου Πελέγκιν. Θα τους του πει η Παναέτα του Μαλλιαρόμυττου, η γειτονοπούλλα, η αρραβωνιάρα του Μαχαλετζή μου. Εκεί είναι αυτός τώρα, στο σπίτιν της, στη Βούρβουρη και στ' Αλαμά, της Κάτου Γειτονιάς, «πούχει τα σπίτια τα καλά κι το νιρόν που τρέχει»... Κι τους παλλικαράδους της έχει: «Πάνου γειτονια παίζει τα σπαθιά| Κάτου Γειτονια, πνίει τα γατιά». Ικεί είναι αυτός τώρα κι αφήννει μπενετάδους. Είναι κι η μάνα της μαζίν που τουν απουχιριτά... Στου Πιρνάριν, στο έμπα του Λιβισού, δίπλα στου

κουμπάνιες = τρόφιμα

Βούρβουρη και Αλαμά = δύο από τις Γειτονιές του Λιβισιού, η Μεσαία (του Αλαμά) και η Κάτω (της Βούρβουρης)

Πιρνάριν = το ιστορικό πουρνάρι στο έμπα του Λιβισιού

Μιχάλης Π. Δελησάββας

κουννουργιέδιν, εκεί είπαμουν να συναντηθούμε, κι θα μι
πιριμένει ... Έχε γεια μάνα... Καλήν αντάμωση.

*[Η κυρα-Χρυσή τον αποχαιρετάει κουνώντας το χέρι και
κάνοντας σταυρό στον αέρα. Ο Τελή-Βασίλης με μεγαλοπρέπεια
τρελού «χτυπάει την μαχαίρα εντός του νίμου» και φεύγει
περήφανα και τρελά, με το κεφάλι ψηλά].*

κουννουργιέδιν = το ήμερο πευκάκι (κουκουναριά) στο δρόμο του
Λιβισιού προς τη Μάκρη
νίμος = ο ώμος

Σκηνή 3^η

Η σκηνή στο Λιβίσι στο σπίτι του Μαλλιάρουμττου στη Βούρβουρη, στην Κάτω Γειτονιά. Όλες οι γυναίκες του δρώμενου στο σπίτι της Δικαίας, της μάνας της άλλης Παναέτας, της αρραβωνιάρας του Μαχαλετζή, μαζί και η Παναέτα. Γιορτινή ατμόσφαιρα έξω, από την πλατεία του Ταξιάρχη, από τις γειτονιές και τα καλτερίμια ακούγονται φωνές χαρούμενες, τραγούδια και όργανα.

Φωνές:

--- Ζήτω... Ζήτω του... Ο ήρωάς μας... Ο σωτήρας μας... Ζήτω η Τελή-Βασίλης, που σκότωσιν του φίδιν που κράταϊν του νιρόν.

--- Ήρτιν του νιρόν πιδιά, άγιον πράμαν... Ζήτω του...

[ακούγονται καμπάνες δοξολογίας]

Μαχαλετζής:

[που είναι η άλλη εκδοχή του Τελή-Βασίλη, και θα τον υποδυθεί ο ίδιος ηθοποιός. Έρχεται με τη μάνα του, που τον συνοδεύει περήφανη, με ψηλά το κεφάλι. Ο νέος κρατάει ένα σινί μπακλαβά στα χέρια, μπαίνει στο σπίτι της Παναέτας, χαιρετάει με υπόκλιση τις γυναίκες όλες που κάθονται γύρω, και τον κοιτάνε άλλες με θαυμασμό και άλλες με κακία. Φιλάει την Παναέτα, την αρραβωνιαστικιά του, κι έπειτα το χέρι της μάνας της, της Δικαίας]

--- Καλημέρα σας και χαιρετούμεν σας... Ήρταμεν να σας δούμεν εγώ και η μάνα μου... Καλώς σας βρίσκουμεν...

Δικαία: [γλυκά] --- Καλώς ήρτιτι, ισύ κι η μητέρα σου πιδίμ μου, που από τώρα πια θα είναι η συμπιθθέρα μας.

[παίρνει το σινί από τα χέρια του Μαχαλετζή και του μιλάει με γλύκα, σαν πεθερά προς γαμπρό]

---Αμ, ήτον ανάγκη να κουβαλάς πλιόν τόσα γλυκά; Χαΐριν να ἔνιν ...

Γυναίκες: [όλες]

--- Χάτε καλουρίζικα... Ὁρες καλές... Η ώρα η καλή...

Τεστικουράνινα: [εύθυμα κοιτώντας την Παναέτα και τον Μαχαλετζή]

--- «Για δεσ πώς εταιριάξανε τα δυο τους ένα μπόι σαν τα κυπαρισσόμηλα μέσα στου περιβόλιν».

[κάθονται αμήχανοι, ενώ από έξω ακούγονται ζητωκραυγές και ποδοβολητά]

Λαός:

--- Ζήτω... Ζήτω η σουτήρας μας...

--- Ζήτω η Τελή-Βασίλης...

--- Ζήτω η ήρωάς μας...

--- Ζήτω... Έρχιτι...

--- Έρχουντιν...

Γυναίκες: [απορημένες] --- Ποιοι έρχουντιν, καλέ κορή μου;

Μια γυναίκα: [πάει στο παράθυρο και βλέπει έξω]

--- Οι αρχόντοι, οι Προεστοί, η Δημογεροντία... Οι κιφαλές του καζά όλις....

Κυρα-Ρήνη: [η μάνα του Μαχαλετζή, με περηφάνεια]

--- Έρχιτι η Τελή-Βασίλης, η μάστορης του γιου μου, του ασλάνιν, η πεβλημάνης μας... Που ισκούτωσιν του φίδιν πάνου στου βουνόν, τουν Μέντον κι τουν άην-Κατακαλμάζην... Αμ πού να σας τα λέου... Έρχετι μι την μάναν του μαζίν, την κυρά-Χρουσήν [κοιτάζει με σημασία την κυρα-Κουστούλλα], που την

καζάς = ο νομός

πεβλημάνης = το παλληκάρι

ασήμωσιν, λέει, η Άρχοντας κι έδεκίν την μιαν άμαξαν χρουσήν να την πηαίννει όπου θέλει αυτή... [*Προς τον γιο της τον Μαχαλετζή*]. Πε μας πρε ισύ που ήσασαν μαζίν όλουν αυτόν τουν κιρόν, κι τουν είδισ να σκουτώννει τουν ι-δράκου, κι να κόβγει του κιφάλιν του μι την μαχαίραν του... Πε μας του, δα...

Μαχαλετζής: [*γελάει*] --- Βόχι καλέ μάνα, εν έγινιν έτσα του πράμαν... Αλλιώς το 'καμιν... Δεν ηξέρου πώς, 'εν είδα... Χώρις την μαχαίραν του το 'καμιν;.. Ξέρου του κι γω;... Να, σαν να ιβούλιαξιν του δώμαν πάνου στου κάστρου, κι αυτός έμεινιν πιασμένους, σαν να 'χιν κλουμπήσει, στα κεραμίδια... Ιβώ ικοίταζα απ' αλάργου, απού του δέντρου πάνου... «Φύι πρε απού κει, φύι μη σι πάρουν τα σέλια... Φύι κι πάαινι στημ μάνα σου, να μη σι κλάψει», ιφάναννίμ μου... «Κι στην γυναίκα μου την Αντρούσαν, την αδαρφήν του Δράκου, πες την να μι κηδέψει, όπως ξέρει ικεινή»... «Χάτε κι στην στεριάν δεν ζει του ψάριν», τραγούδιννιν. Κι θα φουούνταν, λέου ιβώ τώρα, αλλά εν του έδειχνιν, παρά αστειεύουνταν κι έλα. «Χάτε κι ασ πηαίνουμουν τίποτα εν παθαίνουμουν», ιτραγούδιννιν σαν να ιπήαινιν μαζίμ μας στου Βαϊν κι στα Αλίκιντα για συλλάλλημαν και για βόττουν την ημέραν της Συλλαλήψεως...

Έτσα ιτραγούδιννιν, που θα άφηννιν πίσου την γυναίκαν του την Αντρούσαν, την αδαρφήν του Δράκου...

Γυναίκες: [*όλες μαζί*]

--- «Την γυναίκα του την αδαρφήν του Δράκου!»;...

Α' Γυναίκα: [*στην κυρα-Ρήνη*].

--- Καλέ θεία, τι πράματα είναι αυτά που λέει η γιος σου; Ποια γυναίκα κι ποια αδαρφή του Δράκου είναι αυτή που λέει;

το δώμα = οροφή, η ταράτσα

τ' αλάργου = μακρυά

βόττους = η βουτιά

της Συλλαλήψεως = της Αναλήψεως

Κυρα-Ρήνη: [*κοιτώντας με σημασία της κυρα-Κουστούλλα*]
--- Η γυναίκα του Τελή-Βασίλη είναι η αδερφή των σαράντα δράκων. Πού 'νιν ψηλή κι όμορφη κι δυνατή σαν τους αδερφούς της... Κι ο Τελή-Βασίλης είναι, αυτός η γ-ίδιους που δεν καταδέχτηκασιν άλλις να τουν έχουσιν στου σπίτιν τουν για γαμπρόν... Κι έστελαν του μισόν του Δεσποινίν μι τα καττουμάρια στου τσινίν, κι ορμήνεψάν του να μην πει πόσις φορές είπασιν το «χάτε κι 'εν εστραβόμπλαμπάν τουν, όταν τα έφτιαχαν... [*γυρίζει πάλι στον Μαχαλετζή*]. Πες τα πρε απού την αρχήν, τι εγίνιν απού τότε που πήρατι τους ι-δρόμους για τ' αλάργου, μέχρι του φίδιν, αυτόν τον Δράκουν, που του παλληκάριν, η Τελή-Βασίλης τον ι-σκούτωσιν στα Απόφορα;...

Μαχαλετζής: [*ακούει τις φωνές στους δρόμους και αφαιρεΐται. Κάνει να φύγει και κρατιέται*]

--- Θα σας τα πει καλέ η Παναέτα καλύτερα, που της τα έλεγα κάθε φορά που έρχομουν στου Λιβίσιν. Τα ξέρει όλα...

Παναέτα: --- Να τα πω όλα;... Όλα, όλα;

Μαχαλετζής:

--- Όχι και όλα πρε μουρόμ μου [*γελώντας*]. Όχι κι όλα... Ζαττί τέτοια πράματα σ' αυτήν την ιστορίαν, λέουντιν; 'εν λέουντιν...

[*Οι δυο αρραβωνιασμένοι κοιτάζονται στα μάτια και συνεννοούνται «εντάξει, δεν θα τα πω όλα», λέει η Παναέτα*].

Παναέτα: [*κάνοντας προσπάθεια να είναι σύντομη*]

--- Μετά που έφυάσιν από Λιβίσιν οι δυο τους, κάλφας κι παραγιός, ανέβηκαν του βουνόν, μπροστά ο Τελή-Βασίλης με την μαχαίραν εις τον νίμον του κι πίσου η δικός μου. Πέρασαν το Κεστέπιν κι έπειτα πήραν την κατηφόραν για τον κάμπον.

μισός = ο μικρός

τ' αλάργου = μακριά, στην ξενιτειά

νίμος = ο ώμος

Μετά απού μέρις, στημ μέσην στου ρουμάνιν τους ήβριν το μεσημέριν. Έκαμνιν ζέστην κι η Τελή-Βασίλης ξάπλωσιν κάτω από έναν καβάκιν μιάλουν, έναν πλατάνιν. Στην ρίζαν του έστησε την μαχαίραν όπου έγγραφιν πάνου «Χίλις σκουτώννου καθιστός, αλίμονον κι σηκουστός» από την μιαν μιριάν, κι από την άλλην «Μι μιαν χαρπατσάν χίλις μιαν ψυχήν». Έστησιν την μαχαίραν όρθιαν στηρ ρίζαν του πλατάνου κι αυτόν τουν πήριν η νύπνους η βαρύς. Ικείνους η τόπους, όμως ήτον των σαράντα δράκων, κι αυτοί οι δυο πού να το ξέρουν; Ήταν τα λημέρια τουν, κι κείνην την ημέραν περνώντας από κει, βλέπουν από μακριά τον Τελή-Βασίλη ξαπλωμένον κι την μαχαίραν όρθιαν να γυαλίζει στουν νήλιουν. Ντρανούσιν απού μακριά κι θυμώνουν, κι έπειτα του σκέφτουντιν. «Για να έρθει αυτός εδώ, λένε μεταξύ τους, θα πρέπει να είναι άφουβος πολύ, θηρίον. Τι να κάμουμουν; Να στείλουμε κάποιον από εμάς να δούμεν τι γίνεται, ποιος είναι κι πώς θα ξεμπερδέψουμουν μ' αυτόν». Λέει το λοιπόν στον μικρότερον η μεγάλος τουν που ήτον και η αρχηγός. «Πήαινε ισύ μικρέ να δεις ποιος είναι αυτός ικει, να δούμεν τι σχέδιον έχει και πώς θα γίνει για να του κάμουμουν το κολάιν του, να τον βγάλουμουν από τημ μέσην». Πάει ο μικρότερος και πλησιάζει εκει που κοιμόταν ο Τελή-Βασίλης, βλέπει την μαχαίραν και διαβάζει. Γυρνά πίσου. «Το και το, ξέριτι αδέρφια τι γράφει πάνω στην μαχαίραν του αυτός; «Χίλις σκουτώννου καθιστός, αλίμονον κι σηκουστός». «Ωστε έτσι, λέει η μιάλους, πρε γι' όνομαν του Θεού; Καλά του κατάλαβα ιβώ... Αυτός είναι άφοβος, θηρίον ανίκητον». Κι τι θα κάμουμουν μ' αυτόν; σκέφτουντιν όλοι μαζίν. «Να τον χαλάσουμουν μιαν ώραν αρχύτερα προτού μας κάνει καμιάν ζημιάν. Όχι, να τον καλοπιάσουμουν καλύτερα, λένε οι άλλοι. Να

καβάκα = ο πλάτανος

νήλιους = ο ήλιος

ντρανού = βλέπω

να κάνουμνε το κολάιν του = να τον σκοτώσουμνε

τον καλοπιάσουμε και να του δώσουμε την αδερφή μας. Να τον κάνουμε γαμπρόν μας».... [Σε αυτό το σημείο η Παναέτα διστάζει, κοιτάει τον Μαχαλετζή σαν να τον ρωτάει: «Να το πούμε και αυτό ή όχι»];

Μαχαλετζής: [σκεφτικός] --- Ναι... Όχι... Δηλαδή... Άσ' το να το πω εγώ. [χαμογελώντας] Να δείτι το λοιπόν παράξενα πράματα. Η Αντρούσα η αδερφή των δράκων, αφού την πάντρεψαν με τον Τελή-Βασίλη, τον αγάπησιν πολύ. Κι τουν έκρυβγιν απού τους αδερφούς της! 'εν τους ιφανέρωσιν πόσουν φοβιτσιά... πόσουν, φοβερός κι άφοβους ήταν η Τελή Βασίλης... Γιατί όταν οι δράκοι του είπαν να παλέψει μαζίν τους, τους πάλεψε και τους νίκησε [πιο σιγά και μπερδεμένα για να μην το ακούσουν οι γυναίκες]... Γιατί η ίδια η Αντρούσα πάλεψε με τα αδέρφια της στη θέση του Τελή-Βασίλη... Ντύθηκε άντρας... [πιο δυνατά] Και για χάρη του έκανε πολλά. Τον αγάπησε και τον αγαπάει τον μάστορή μου, η Αντρούσα... Αυτή έσωσε κι εμένα κι από τα αδέρφια της τους δράκους.. Και από το φίδιν που κράταγε το νερόν... Και μ' έδωσε... Με γέμισε δώρα για την Παναέταν [την αγκαλιάζει]

Κυρά-Δικαία: --- Κι του φίδιν... Πώς του ισκούτωσιν αυτόν το θηρίον η Τελή-Βασίλης; Πες μας τα δα πιδάκιν μου, χαράς την παλληκαριάν του του παλληκάριν. Τι ήτον αυτό; Πα,πα, πα,πα... Μεγάλον πράμαν... Ούτε η Τσάκκιτσης, ούτε η Κουτιλιανός εκάμασιν τέτοιον καλόν για την φτωχολογιάν. [κουνάει το κεφάλι] ... Κι δεν του φαίνουταν πρε πιδάκιν μου όσον ήτον εδώ... Πρε για όνομαν του Θιού!... Τι να πεις;

Μαχαλετζής-Παναέτα: [γελάνε]

--- Ήτανε... Ήτανε... Πώς... Το 'χε δείξει ... Ήτανε και είναι, αλίμονο... [από έξω ακούγονται πάλι ζητωκραυγές και όργανα]

--- Ζήτω ο Τελή-Βασίλης

--- Ζήτω ο ευεργέτης μας

--- Ζήτω ο ήρωας

Μαχαλετζής: [έτοιμος να πεταχτεί έξω και να σμίξει με τους άλλους] --- Ἡρωας... Ἡρωας... Όταν ήρτιν η διαταή του βασιλιά για να πάει να σκουτώσει του φίδιν, έκανιν τουν φοβισμένουν. Έτσα έκαμνιν κι μι τους ι-δράκους και 'εν μπορούσαν να τουν καταλάβουν πόσο δυνατός κι άφοβους ήτον. Κι όταν τον ιζόρισαν πολύν, είπιν στην γυναίκαν του την Αντρούσαν την πάσαν αλήθειαν. Πως τάχα είχαν έρτει η ώρα του για να πληρώσει όλα τα ψόματα της ζωής του. Αλλά αυτή 'εν τον ιπίστεψιν, ούτε κι αυτήν την φοράν. «Να πάου εβώ στηθ θέση σου άντρα μου» του είπιν, τόσο τουν είχαν αγαπήσει. «Βόχι, της είπιν αυτός. Ιβώ θα πάου, μόνια μαναχός μου, και η αγάπη η δική σου θα μι κάνει να νικήσου του φίδιν. Θα πάου, κι έ,τι θέλει ας γίνειν». Ιβώ, τουν ιπήρα απού πίσου, απού μακριά, κι ικείνους μ' έζωχτιν... Έπαιρνιν πέτρις, ττεζάκις, απού του ρουμάνιν κι συντρουβούληννί μου τις πάνου μου, «φύι» κι «φύι», αλλά ιβώ απού πίσου του. «Άμα νικήσεις κι σουθείς θέλου να μι στιφανώσεις μι την Παναέταν στουν Ταξιάρχη, στου Λιβίσιν, έλέά τουν, να γένεις κουμπάρους μου». Ικείνους μ' έζωχτιν. «Φύι πρε μακριά, πήαιννι πίσου στην Παναέταν κι ιμέναν άφηκί μου τουν γιακκάν μου... Ζαττί ιβώ είπα ψόματα πουλλά, μι πέρασαν για άλλουν από αυτό που είμου, κι τώρα ήρτιν η ώρα κι θα πληρώσου. Φύει»... Μαζίν μι ιμέναν έζωξιν κι του καρακόλιν όλουν του βασιλιά, να πάει κι να σταθεί μακριά, ζαττί ήτον έτοιμους να κασκινέψει, μου το 'πιν ιμέναν την τελευταίαν ι-στιγμήν. Τουν έδειξάσιν του δώμαν οι τσανταρμάδοι, του καρακόλιν του βασιλιά, όπου ήτον το φίδιν κι κράταϊν του νιρόν, κι ανιβαίνει πάνου. 'εν ιπρόφταξιν να πει «ήρτα» κι αυτόν ιβούλιαξιν κάτω. Κι σήκουσιν βουήν κι

ζώχτου = διώχνω

καρακόλιν = φρουρά

ζαττί = γιατί

ττεζάκα = μεγάλος σβώλος, χώμα

κασκινεύω = δραπετεύω

αντάραν ... Κι έππεσιν χάλασμαν, χαλατόν, μι κρότουν μιάλουν, πέτρις κι χώμαν, σαν να ιβούλιαξιν η άη-Κατακαλμάζης, μι φλόγις κι καπνώς κι κρότουν μιάλουν.

Πέτρις κι αγκουνάρια, κι άλισου-μάλισου, πέτρα στην κιφάλην σου. Όλις αυτές οι κοτρόνις φαίνιτι έππεσαν στου κιφάλιν του φιδιού κι έμεινιν μι τουν στόμαν ανοιχτόν κι την γλώσσαν όξου. Κατέβηκιν κάτω η Τελή-Βασίλης και φώναξιν του καρακόλιν. «Ισκούτώσα κι έναν άλλον θηρίον, όπως εκάμα απού την αρχήν. Δοξάστε με», είπιν τους... [πάει ζανά στο παράθυρο] Και να που τώρα όλοι τον δοξάζουν, ακόμα και αυτοί που δεν τον ήθελαν για γαμπρόν.

Παναέτα: [δείχνει κάτω] --- Καλέ, αυτή δεν είναι η θεία-Χρουσή του Πόμπακου, η μάνα του Τελή-Βασίλη;

Κυρα-Δικαία: [με θαυμασμό] --- Ω, ω, ο Τελή-Βασίλης μπροστά από τη Δημογεροντία, και δίπλα του μια ψηλή ως απάνω, λεβέντισσα... Και όμορφη!... Όμορφη, που τον κρατάει από το μπράτσο και τον κοιτάει με καμάρι... Μαχαλετζής: --- Η Αντρούσα είναι... Η Αντρούσα... Καιρός να φανούν και τα αδέρφια της... Να 'ρτουν ιδώ... Να παντρευτούν εδώ πέρα και να γίνουνε κι αυτοί Λιβισιανοί... Να γίνουμε όλοι μια γενιά αθάνατη Δρακο-Λιβισιανών...

Όλοι μαζί:

--- Πάμε στην πλατεϊάν του Ταξιάρχη να χορέψουμουν την σούσταν όλοι μαζίν... Τα συρτά και τους μοναχικούς... Και την νύχταν μι τις δάδις και με τις λαμπάδις να γυρίσουμουν τις γειτονιές κι τα καλντερίμια του Λιβισού [τραγουδούν]

«Έρχομαι και συ κοιμάσαι» κλπ.

(Αυλαία)

χαλατό = χάλασμα

[2]

Εισαγωγή στο
«Απού την Πουρτού μου και
καλύτερη στον κόσμο όλον δεν έχει»
ή
«Ο τρελός και ο Φρόνιμος»

Και το δρώμενο αυτό εξελίσσεται στο Λιβίσι σε ένα απροσδιόριστο χρόνο, ή μάλλον στο χρόνο του παραμυθιού και της ευτράπελης διήγησης. Ο Τρελός και ο Φρόνιμος είναι δυο Λιβισιανοί, δυο αδέρφια, που έχουν μια μάνα κατάκοιτη. Ο Φρόνιμος είναι παντρεμένος με μια Πουρτού, μια γυναίκα καλή και αθώα, μια αγαθιάρα και αλαφροϊσκιωτη, που σαν νοικοκυρά ο Φρόνιμος δεν της έχει καμιά εμπιστοσύνη. Γι' αυτό τη φροντίδα της μάνας τους, την έχει αναθέσει στον αδερφό του τον μικρότερο, τον Τρελό. Γυναίκα και πεθερά δεν τα πάνε καθόλου καλά, όμως ο Φρόνιμος προσπαθεί να τις συμβιβάσει χωρίς να το κατορθώνει πάντα. Το δρώμενο αρχίζει με μια απίθανη σκηνή. Στο σπίτι και στην αυλή τριγύρω, τσουκάλια και σταμνιά παντού και η νοικοκυρά, η αλαφροϊσκιωτη Πουρτού τριγυρίζοντας ανάμεσά

τους, χορεύει και τραγουδάει: «Λάμπω εγώ | λάμπει η αυλή μου | λάμπει ο γύρος του σπιτιού μου», υπό το άγριο βλέμμα και τα πικρόχολα σχόλια της κατάκοιτης πεθεράς της. Κάποτε έρχεται ο Φρόνιμος στο σπίτι και ρωτώντας μαθαίνει τι είχε συμβεί. Η γυναίκα είχε πάει στο ποτάμι να πλύνει τα νήματα που είχε κλώσει. Όταν έφτασε εκεί κι άκουσε τα βατράχια να κοάζουν, τα πήρε μέσα στην τρέλα της για τις ανυφάντρες του νερού, κι έκανε τάχα συμφωνία μαζί τους να της τα υφάνουν. Πήγε και ξαναπήγε την επόμενη και τη μεθεπόμενη μέρα, θύμωσε μαζί τους που δεν της είχανε υφάνει το νήμα, και θέλησε να εκδικηθεί. Γι' αυτό άρχισε να σκάβει την όχθη του ποταμιού, για βρει, σύμφωνα με τη φαντασία της, και να πάρει το... αλάτι τους. Σκάβοντας φαίνεται πως βρήκε θησαυρό με φλουριά. Εκείνη όμως τα πήρε για πενταροδεκάρες, για «φόλες», κι όταν πέρασε ένας γυρολόγος του τά 'δωσε για να αγοράσει όλα εκείνα τα σταμνιά και τα πιθάρια, και βέβαια μετά από αυτό ο γυρολόγος βιάστηκε να φύγει. Ο Φρόνιμος όταν τα ακούει όλα αυτά απελπίζεται. Πιάνει τον αδερφό του και του λέει: «Πάμε να φύγουμε από εδώ αδερφέ, αυτές οι γυναίκες θα μας τρελάνουν με τα καμώματά τους. Γι' αυτό τάισε τη μάνα μας, μην την αφήσουμε νηστική και πάμε να φύγουμε». Ο Τρελός κάνει έναν τσοβρά, μια αλευρόσουπα, κι όπως ήτανε καυτή τη δίνει στη μάνα του. Εκείνη βάζει τις φωνές, κι ο Τρελός που δεν παίρνει χαμπάρι πως αυτή η καημένη πνιγόταν όταν την τάιζε, λέει στη μάνα του: «Έτσι μπράβο σου, μάνα... Έφαίς, έσκασις κι τώρα γιλιάς»!.. Παίρνουν τους δρόμους και στη διαδρομή βλέπουν να γίνονται διάφορα παλαβά και παράξενα. Οι γυναίκες που νομίζουν ότι έχουν σπάσει τα πόδια τους καθώς να έχουν μέσα στο νερό, αλλού όπου οι

γυναίκες δεν ξέρουν τι να κάνουν με τη νύφη που δεν χωράει το κεφάλι της να περάσει από την πόρτα για να μπει στο σπίτι και προτείνουν σαν λύση να της κόψουν το κεφάλι, ή τα πόδια... Μέχρι και ως «άγιο» και «προφήτη» πάνε να λατρέψουν τον Τρελό, με τις τρελές λύσεις που τους προτείνει και τις αερολογίες που τους λέει με στόμφο πράγματι τρελό. Έπειτα από όλα αυτά αλλάζουν γνώμη οι δυο τους. Τρελός και Φρόνιμος αποφασίζουν να γυρίσουν πίσω, ασφαλώς πιο «σοφοί» από όταν ξεκίνησαν να φύγουν. Κι έτσι ο Φρόνιμος παραδέχεται επιτέλους πως «απού την «Πουρτού» του- τη γυναίκα του- «καλύτερη στον κόσμο δεν έχει».

«Απού την Πουρτούμ μου κι καλύτερη
στον κόσμον δεν έχει»

ή

«Ο τρελός και ο Φρόνιμος»

Πρόσωπα:

- Γυναίκα --- Μάνα –και-Πεθερά
- Α' Γιος [ο Φρόνιμος]
- Β' Γιος [ο Τρελός]
- Χανουμάκια Α' , Β' , Γ' και λοιπά πρόσωπα, βουβά.

Σκηνικό:

Αυλή και δωμάτιο σπιτιού όπου μέσα είναι ξαπλωμένη, κατάκοιτη η μάνα των αντρών [Φρόνιμου και Τρελού], και πεθερά της Γυναίκας.

Γυναίκα: [*αλλοπαρμένη, τραγουδάει κοιτώντας γύρω της, στάμνες, σταμνάκια, κουπάκια πήλινα, πιθάρια κλπ.*]

--- Λάμπω εγώ | λάμπει η αυλή μου
λάμπει η γύρους | του σπιτιού μου»
[επαναλαμβάνει]

--- «Λάμπει η γύρους | του σπιτιού μου»...

Φρόνιμος: [*μπαίνει στην αυλή, βλέπει και απορεί. Έπειτα αγανακτεί*]

--- Τι είναι αυτά πρε γυναίκα; Τι είναι κι ιμάζεψεις εδώ τον κόσμο ολον; Βυτίνις κι σουραχιά, τσουκιά κι ελεένια, κιούπια κι βουτυρικά κι κουμνάκια: Μααζίν θ' ανοίξουμουν ιδώ, κνατάδικουν ή καμίνιν;

Μάνα: [*από το κρεβάτι όπου είναι κατάκοιτη προσπαθεί να μιλήσει, αλλά δεν μπορεί γιατί έχει πάθει συμφόρηση*]

--- Μμμ...Μμμ [*κάνει προσπάθεια να σηκωθεί, να μιλήσει, δεν μπορεί. Βήχει*] Γκουχ...Γκουχ...Μμμ... Βουου την λουλλήν... Αυτή [*δείχνει τη Γυναίκα*] είναι κι ανοιχτουχέρα κι ακατάμουτη..

Φρόνιμος: [*στη μάνα του*] --- Μάνα... Κάτσι καλέ, τι έπαθις; Σι καλόσ σου... Τι θέλεις πλιον κι συ, τι είναι;

Μάνα: [*προσπαθεί ξανά*] --- Αυτή... Αυτή [*κάνει πάλι με το χέρι την κίνηση και δείχνει τη νύφη της, τη Γυναίκα*]. [*τραυλίζοντας*]
Κοίτα...Κοίτα χάλιν... Αχ, ψυχή μου, φρένιμούν μου πιδίν... Πού έπεσις... Έεχ, μάνα σου τσε πάλι μάνα σου...

Φρόνιμος: [*γλυκά*] --- Ε, καλά, καλά τώρα... Ισές έτσα τα πηαίνιτι απού την αρχήν, νύφη και πιθιρά... Τε χα, να δούμεν τι ιγένηκιν τώρα. Τόσα τσουκιά, μα τον Θεόν! Πού ήβριν τα μαϊδιά αυτή, πρε μάνα, μι λέεις; Αμπουρείς να μι πεις;

τσουκιά = τα τσουκάλια, ε
λεένια = οι πήλινες λεκάνες
κιούπια = τα πήλινα πιθάρια
μαϊδιά = τα χρήματα

Μάνα: [σηκώνει τους ώμους. Τραυλίζοντας] --- ‘εν είδα τίποτας... Έκουσα τον γυρολόγον που ήρτιν κι ξεφόρτωσιν στην αυλήν τα τσουκιά... Σκουρπουχέρα... Αχ, φρένιμουν πιδίμ μου πού έππεσις... Ακατάμουτη... Θιουχαλασμένη, τέτοια ήτον απού το σπίτιν της... Πουρτού, απού του Πουρτούκα του σόιν, που έχουν τις πορτές, χαν... Χάτε απού κει [κοιτάει το γιο της με λατρεία] Μάνα, μάνα... Ε, πρε... Μάνα σου τσε πάλι μάνα σου...

Φρόνιμος: [βγαίνει πάλι στην αυλή και μιλάει όσο μπορείπιο γλυκά στη γυναίκα του] --- Πε μου πρε γυναίκα, πού τά ’βρις πλιον τόσα πουλλά μαϊδιά κι αγόρασις όλον αυτόν τον κόσμον; Πε μου του κι ιμέναν, κι μη μι φουάσι...

Γυναίκα: [χαμογελώντας μέσα στην τρελή χαρά] --- Είνιν απού τις φόλες που μ’ έδεκάσιν ... Που πήρα απού τις αλαφανταριές του νιρού...

Φρόνιμος: --- Απού τις αλαφανταριές του νιρού; Έλα Χριστέ... Κι ποιες είνιν αυτές οι αλαφανταριές του νιρού; Μι λέεις;

Γυναίκα: [χαζά] --- Είνιν οι ανυφάντρις του πουταμιού, καλέ... Που βγάζουσιν του κεφαλάκιν τουν απού του νιρόν κι κάμνουσιν «κρα, κρα... Κρα, κρα... κρα, κρα». Αφού ισύ γουρουνάς τις πιο καλά, κι ρουτάς μου ιμέναν; «Αμ, τόσουν πλιον ατσαμήδους μας ιπέρασις»; «Αλλαχόθεν θα πει αλλαχτάν», που λέει κι η ποπά-Χαστάς ... Αυτές, καλέ, είνιν οι αλαφανταριές του νιρού...

Φρόνιμος: [χάνοντας την υπομονή του] --- Οι αλαφανταριές... Τα βατράχια, οι τσόφλακοι δηλαδή... Έλα Χριστέ ... Τι μου εγίνιν πρε διαβόλου κόρη, θα μι πεις τι εγίνιν ή θα σι πάρει

αλαφανταριές = οι υφάντρες,
φόλες = ευτελή νομίσματα, πενταροδεκάρες
τσόφλακας = ο βάτραχος

κι θα σι σηκώσει; Μιαν ζωήν τα ίδια, Θεέ μου... Τα ίδια και χειρότερα, κάθε μέραν, μιαν με τον αδερφόν μου τουν λουλλόν, μιαν μι την μάναν μου την παράξενην, μιαν μι τουν γιο μας, τουν...[στη γυναίκα του] Πρε θα μι πεις τι εγίνιν; Πε μου μου του δα που να σι πάρει...

Γυναίκα: [εκτός τόπου και χρόνου] --- Ε, να, μ' έστελιν η μάνα σου στου πουτάμιν να πλύνου το νήμαν, για να υφάνουμουν στη γούβαν τα χράμια κι τις πατανίς για τουν χειμώναν... Βαρέθηκίν μου, λέει, να μι μπλέπει και να μι ντρανά να κλουέρου στου σπίτιν όλην την ημέραν... Κατάκοιτη στου στρώμμαν είνιν, αλλά τα μπλέπει όλα στου σπίτιν κι τα θέλει, όλα όπως τα θέλει κείνη... Κι κείνους η αδαρφός σου η λουλλός!...Αμάν... Ξανάστροφους, έναν χαϊβάνιν ... Αμάν...

Φρόνιμος: [νευριάζοντας] --- Καλά...Καλά αυτά... Κάθα μέραν τα ίδια. Πρε πε μου για του πουτάμιν κι για κείνις τις αλαφανταριές... Χάτε μι σι που, λουλλου-Λιβισανόν λαυκίν... Παττόν κι παθιαρόν...

Γυναίκα: --- Να...Ιπή στου πουτάμιν, κι ακούου να μι φανάννουν... «Κρα, κρα, κρα»---« Τι θέλιτι», τις αρουτού, θέλιτι να μου φάνετε του μαλλί μου»; --- «Κρα, κρα, κρα», αυτές.

Αμ, τότε να σας του αφήκου ιδώδα» τις λέου. «Το απόγεμμα, προτού γυρίσει η άντρας μου στου σπίτιν, θα 'ρτού να διώ» τις είπα. Έφουα κι μιτά του μισημέριν ιπή ξανά--- «Να, ήρθα, τις λέου, γιατί η άντρας μου ήρτιν πίσου κι μ' έδεριν, κι είπιν μου να μι δέκιτι πίσου του νήμαν μου». --- «Κρα, κρα», έκαμναν αυτές.--- «Αν δεν μι του δέκιτι, θα σας κάμου κακόν», τις λέου

ντρανού = βλέπω,

κλουέρου = τριγυρίζω

ξανάστροφους = ο ανάποδος

ξανά. Τίποτας αυτές. Τι να κάμου κι ιβώ ; Αρχινού και σκάβγου μι του πέλιν την άμμον του ποταμιού. Λέου τις ξανά. --«Αφού, δεν μι δίιτι του νήμαν μου, τότε θα σας πάρου κι ιβώ του άλας σας». Σκάβγου κι βρίσκου του άλας τουν, μαζίν και έναν κύπελλουν φόλλις κι τσεντέζιμα... Πινταρουδικάρις, καλέ!...

Φρόνιμος: --- Και λοιπόν; Λοιπόν; [γελάει] Πρε γυναίκα, ήτον πράγματι το όντι, φόλλις, τσεντέζιμα κι πινταρουδικάρες αυτές; Ολούρμου πλιόν; Και πώς ιβρέθηκάσιν ικει δηλαδή;

Γυναίκα: --- Ήταν... Ήταν... Ένας γυρολόους, κανατάς, που υπέρασιν απού ιδώ κι πάληννιν πιάτα, πουτήρια, γυαλικά, καλός άθρωπος, γλυκομίλητους, μι τού 'πιν ιμέναν. Τσεντέζιμα ήτον, φόλλις, αλλά μ' έκανιν του χατήριν, άλλαξίν μου του άλας και τις φόλλις, μι τούτα δω όλα... Έναν καλόν εκάμιν, είπιν μου, που έφηκίν μου όλα αυτά. Αλλά ιγώ τουν ιπήρα για κοροίδον, τουν ιφτουχόν... Αμπουρεί κι να 'θελιν να ξιπουλήσει, γιατί ήτον βιαστικός... [αλλοπαρμένη]... Έθελιν να ξιπουλήσει κι να φύει, κι ήτον βιαστικός... Ξέρου κι ιβώ;...

Φρόνιμος: [θυμωμένος] --- Πρε, έδεκις τις φόλλις κι ιπήρις αυτά τα κουμνάκια κι τις βυτίνις, που να σι χαλάσει η Θιός; Εκάμις τέτοιον πράμαν χωρίς μι ρωτήξεις; Κι αν αυτές οι φόλλις που λέεις ήτον φλουριά, κι του άλας τουν, πέτρις κι μαργαριτάρια; Αμάν πρε, θα μι τρελλάνιτι ισές βούλοι εδώ μέσα... Φόλλις, λε, κι άλας, γι' αυτά βούλα... «Λάμπει, λέει αυτή, | λάμπει η αυλή της| λάμπει κι η κόσμους όλους», ποιος ξέρει τι θησαυρόν έδεκιν η λουλλή, χαράς τουν γυρολόουν. [χολωμένος] Κι να 'ταν μόνον αυτή; Είνιν κι η μάνα μας ... Κατάκοιιτη του θανατά, κούππα τ' ανάσκιλα, κι του μάτιν της γαρίδα, όλα τα μπλέπει, κι όλα τα θέλει, όπως τα θέλει, τι έκαμιν κι τι έθεκιν η νύφη της,

πέλιν = το πατόφτυαρο

τσεντέζιμο = ευτελές νόμισμα

ολούρμου πλιόν (επιφώνημα)= τόσο πια;

κουζί = το αρνάκι

η Πουρτού, κι χάτε «μάνα σου κι πάλι μάνα σου» ξέρει να λέει για μέναν, πως κακόππεσα δηλαδή, έπειτα απού τόσον κιρόν... Αμ τι ψυχήν θα παραδώσει μι τέτοιαν αμάχην μι αυτήν την λουλλήν πόμπλεξα; ... Αμ κι αδαρφός μου; Πιο πολύν απ' όλους τους λουλλούς αυτός...

Τρελός: [*μπαίνει μέσα στην αυλή κάνοντας πως σέρνει πίσω του τάχα μιαν αρνάδα*] --- Α[ρ]νάκι... Α[ρ]νάκι... Έλα, έλα... Ο[χ] σι έρχεται αρνάκι... Έλα, έλα α[ρ]νάκι...

Μάνα: [*χτυπιέται στο κρεβάτι*]

--- Μμμ... Γκουχ...Γκουχ... Του μουρόν κοιλιά πιθάριν | κι η λουλλός που του ταΐννει... Α πρε, Γιέργη μας θιόλουλλε...

Φρόνιμος: [*μαλακά*] --- Έλα, έλα τώρα Γιέργη μας, άσι του κουζάκιν όξου, να φύει στημ μάναν του... Πρε, δεν είπαμουν να κοιτάς την μάναμ μας κι να την έχεις σαν τα μάτια σου; Ισύ πού ήσουν κι τι έκαμνις, πόχεις να φανείς στου σπίτιν απού προυχτές; Τι εκάμις, τι έκουσις;

Τρελός: --- Τι έκουσα; Τι έκουσα; Άσ' τα αδαρφέ... Έκουσα πολλά, όσα λέουσιν σι τούτουν τουν ντουνιάν κι στουν απάνου κόσμουν. Για όλους μας, αδαρφέ, για όλους μας... [*κάνει πως βαβαλάει καλάμι και καλπάζει γύρω στην αυλή*].[Τραγουδάει].

«Η μάνα μας είναι τρελλή | μαρκάτου, μαρκάτου | κι η νύφη μας ακόμα πιο λουλλή | λουλλή κι παλαβή | μαρκάτου, μαρκάτου |δος του μιαν να πάει κάτου νάβρει η κουρφή τουν πάτουν»...

Φρόνιμος: [*νευριασμένος*] --- Σκάσι πρε λουλλέ κι θα μας ακούσωσιν βούλοι. Τι είναι αυτά που λέεις;

Τρελός: --- Τι λέου; Αυτά που λέει η κόσμους... Όταν μι ιπήασιν εις το καρακόλιν, γιατί έκλεψα εγώ, λέει, τον τράγον της Πουρτουλούς που τουν είχασιν κλέψει οι γιουρούκηδοι, κι έκρυβγάσιν τουν εις του κατών, ακόμα κι η Γιάννης μας, η ανηψιός μας, ιτρέλανιν τουν κατήν, που τουν ηρώτηννι: --- «Πε μου πρε πιδίμ μου, τι έφεριν η πάρπας σου στου κατών,

Γιέργη πιδίμ μου;» Κι εκείνους έλεείν τουν: «Θα σι που». «Πε του λοιπόν». Έλεειν η Γιέργης μας: «Η πάρπας μου έφεριν έναν σόπα| πόχει κι μαλλιά κι γένεια | κι παλλούκια στου κιφάλιν»... Κι το 'λείν η Γιέργης, γιατί αθθυμήθηκιν του παραμύθθιν που του έλεα ιγώ, όταν τουν ιπήαιννα μουρόν εις τον Γεγλιάν κι ιγέλαννιν. Μι αυτόν τουν λόουν του Γιέργη, του ανηψού μας, έστελιν η κατής του καρακόλιν, τους τσανταρμάδους, να μι πιάσουν... Κι καθώς ιπήαιναν αυτέ, να κι η τράγους της Πουρτουλλούς μπρουστά ! Είχιν φύει τ' αζόν απού του κατών κι έτρεχιν εις την πλατείαν μι του κιφάλιν κάτου για να κουτηλήσει μι τα κέρατά του το καρακόλιν...

Τότι οι τσανταρμάδοι που τουν είδασιν έτσι τους τράγουν, το έβαλάσιν εις τα πόδια κι όπου φύει φύει... Τότες, κι αυτέ έδεκάσιν κι μέναν τσιάρουν, κι έφηκάμ μου κι μέναν να φύου... Καλά ήτον, αλλά του Γιργίν μας, τουν ανηψιόν μας, θα του τραβήξου τα αφτιά, όπως κάμνω πάντα στη γιορτήν του.

Μάνα: [στον Φρόνιμο] --- Ισές όλοι πρε, είστι λουλλοί, όχι του πιδάκιν. Κι η Γιέργης μας, τ' αγγόνιν μου, που είπιν για τουν τράουν, έχει του όνομαν του πάππου του... Ε, πιδάκιν είναι, αθθυμήθηκιν του τραγουδάκιν, τι να σι κάμει; Κι τουν κατήν αυτόν, καλά έκαμίν τουν... Αυτός εν είναι κατής, είναι δυσαγγελέας. Σι όσους του δίουν παχτσίσιν κλείει τα μμάτια...

Γυναίκα: [εκτός τόπου και χρόνου]

--- Άντρα μου... Καλάντρα μου...Θέλω...Από καιρόν του θέλου...

Φρόνιμος:

--- Τι είναι πάλι; Α,α,α, μη μι του πεις... Αν είναι ικείνουν του τρελόν, που μ' έλεεις τελευταία... Όχι...Όχι, αυτό κι αν είναι...

τσανταρμάδοι = οι χωροφύλακες

Γυναίκα: --- Θα μι κάμεις μιαν χάρην...Από τον Θεόν θα το ἔβρεις...

Φρόνιμος:--- Λέει λοιπόν, να τ' ακούσου κι πάλιν.

Γυναίκα:--- Θέλου να πάου εις τον Ἅγιον Τόπον...Να γίνω Χατζήδινα.

Μάνα:--- Γκουχ...Γκούχ [*επαναλαμβάνει σαν ρόγχο*]
Χατζήδινα...Χατζήδινα... Η λουλλή, η παλαβή...

Φρόνιμος:

--- Γυναίκα, να μ' ακούεις καμιάν φοράν τι σι λέου... Ακούς; Μονάχην να σ' αφήκου να πάεις; Πώς; ...Ακόμα και τημ μάναμ μου ...Όχι, ποτέ...

Γυναίκα: [*απτόητη*]

--- Θέλω να πάω εις τον Ἅγιον Τόπον...

Φρόνιμος: [*άγρια*]

--- Ε, άμε εις τ' ανάθεμα κυρία μου... Ε, άμε εις τ' ανάθεμα κυρία μου, κι άφηκί μου ήσυχουν [*η γυναίκα βγαίνει από το σπίτι χωρίς να απαντήσει. Ο Φρόνιμος στρέφεται στον αδερφό του τον Τρελό*]

Φρόνιμος: --- Κοίτα αδαρφέ, ιγώ θα φύου πάνου, να τελειώσου κάτι δουλειές. Ισύ κάμει μιαν αλιβιριάν, μιαν φτουχουμαειριάν, κι τάισι τημ μάναμ μας. Ιβώ σι λίουν θα ἔρτου πίσου κι θα φύουμουν μαζίν. Βαρέθηκά τους όλους πια, τα ίδια κι τα ίδια... Να πάουμουν κι να γυρίσουμουν τουν κόσμουν όλουν, κι όπου μας βγάλει. Να πάουμουν για του χατσηλούκιν ιμές πρώτοι κι όχι αυτή η γυναίκα μου, η λουλλή.

[*Ο Τρελός μένει μαζί με τη μάνα. Της έχει φτιάξει σούπα κι όπως η Μάνα είναι ζαπλωμένη στο κρεβάτι την ταΐζει με μεγάλες*

αλιβιριά = αλευρόσουπα

χατζηλούκιν = ο τίτλος του χατζή

κουταλιές. Η σούπα καίει και η Μάνα καίγεται και σφαδάζει στο στρώμα. Κάποτε σταματάει να διαμαρτύρεται και τότε ο Τρελός σταματάει κι αυτός να την ταΐζει]

Τρελός: [στη μάνα του] --- Έφαῖς, έσκασις κι τώρα γιλάς...

Φρόνιμος: [μπαίνει, κοιτάζει τη μάνα του και καταλαβαίνει τι έγινε] --- Βρε, λουλλέ, τι έκάμισ; Την έκαψις την κακουμοίραν... Κόντεψις να την πιθάνεις [σκουντάει τη μητέρα του]. Μάνα είσι καλά;

Μάνα: [άναρθρα] --- Ουχ...Βαχ... [άγρια] Θιόλουλλε... Καλύτερα στα χέρια αυτηνής... Φάναξί την, καλέ.. 'εν ακούεις;...

Φρόνιμος: --- Τ' είναι πρε λουλέ αυτόν που έκάμισ στην μάναμ μας... Α την κάψεις κι έλα, πανάθεμά σι! Βου, πού διαόλου έμπλεξα μ' αυτώσ ιδώ όλους;... [στον Τρελό] Χάτε να φύουμουν, τώρα δα κι έλα, ζαττί ιβώ μ' αυτές τις δυο γυναίκις θα λουλλαθθού ... Πάμεν να δούμεν, υπάρχουν πιο λουλλές από αυτές τις δυο στουν κόσμουν; [φεύγουν]

Σκηνή 2^η

Αυλή σπιτιού. Στη μέση της αυλής μια λούμπα με νερό και γύρω τα χανουμάκια με τις μαντήλες τους και καλυμμένο το πρόσωπο. Τα χανουμάκια έχουν τα πόδια τους από τα γόνατα και κάτω μέσα στο νερό και με τη διάθλαση του φωτός, νομίζουν ότι τα πόδια τους έχουνε σπάσει. Ο Τρελός και ο Φρόνιμος, πεζοπόροι ταλαιπωρημένοι, ξεπεζεύουν για να ξεκουραστούνε στο πεζούλι της αυλής.

Πρόσωπα:

- Τρελός
- Φρόνιμος
- Χανουμάκια Α' , Β' , Γ'
- Μαρούλλα
- Μιχαλίτσους
- Νύφη
- Γυναίκες Α, Β' ,Γ' ...

Χανουμάκια: *[κλαίνε]*

Α' Χανουμάκι: --- Αχ...Αχ... Τ' εμ' που επάθαμουν οι
κακομοίρις... Β' Χανουμάκι: --- Αχ, πουδαράκι μου... Ντράνιξι
του, καλέ ...

Φρόνιμος: *[στα χανουμάκια κι ακολουθεί πίσω του ο Τρελός]*
--- Μπούγιουρουμ, χόσκελντιν, τι πάθατ' πλιόν χανούμ πεσλέ;
Χανουμάκια: *[όλα μαζί]* --- Τα πόδια μας... Τα πουδαράκια
μας... Σώστι μας καλέ, να έχιτι την ευκήν του Θεού...
Φρόνιμος: *[παίρνει ύφος]* --- Σηκωθείτε πάνω...

Χανουμάκι Α': *[κλαίει]* --Εν αμπορούμουν καλέ... Τα πόδια μας.
Ντράνα κι δε, που έχουσιν τσακίσει από τα γόνατα κι κάτω...

Χανουμάκι Β': --- Εν αμπορούμουν, εν αμπορούμουν εφέντη
μας... Κάμι κάτι... Σώσι μας... Τρελός: *[παίρνει πρωτοβουλία]*
--- Σηκουθείτι πάνω πρε, λουλλές, χαιβάνια... Του νιρόν είνιν
πρε... Τα μυαλά σας κι μιαν ιλίραν... Χάτε... Χάτε... *[παλαβά]*
Πούγιουρουμ, σαβά, σαλαχλί, ορσούν, παχλεβί... *[τις σπρώχνει
και τις σηκώνει]*

[τα χανουμάκια σηκώνονται και του φιλάνε τα χέρια]

Φρόνιμος: --- Χάτε... Χάτε!... Κι εγώ ινόμιζα πως ικείνη η
Πουρτού, η γυναίκα μου, ήτον η πιο λουλλή σ' αυτόν τον
κόσμον.

*[πλησιάζουν κάτι παιδιά που παίζουν γύρω από ένα πιθάρι. Ένα
από αυτά, ο Μιχαλίτσος, έχει βάλει το χέρι του μέσα στο πιθάρι
και δεν μπορεί να το βγάλει]*

Τρελός: --- Τι είνιν πρε Μιχαλίτσου; Τι επάθις;

μούγιουρουμ, χόσκελντιν = τούρκικος χαιρετισμός

ντρανού = βλέπω

πεσλέ = προσφώνηση ευγένειας

πούγιουρουμ, σαβά, σαλαχλί, ορσούν, παχλεβί = τούρκικες τάχα
διαταγές του Τρελού

Μιχαλίτσους: --- Του χέριν μου πάρπα... Δεν ιβγαίννει απού μέσα.

Τρελός: --- Κι τι θα κάνεις τώρα; Τι πιριμένεις;

Μιχαλίτσους: *[κλαίγοντας]* --- Πιριμένου τημ μάναμ μου να φέρει τον μάστοραν μι του πριόνιν, να μι κόψουν του χέριν για να του βγάλου...

Τρελός: --- Πρε λουλλέ είστι βούλοι σας ιδώπερα; Να σι κόψουν του χέριν; Έλα Χριστέ! Έ, μανά μου για! ...

Μπράβου γυναίκα!... Κουψουνούρα μάνα! *[στον αδερφό του]*
Έκουεις του αυτόν, ισύ; Κι έπειτα μι λέεις για την Πουρτού σου... Πριόνιν λε, πάει να φέρει, άκου μυαλά! *[στον Μιχαλίτσο]*
Να του σπάσου του πιθάριν;

Μιχαλίτσους: --- Όχι, όχι, πάρπα... Αυτό του πιθάριν έχει του η πάρπας μου στου τεστιλίκιν για του ζύδιν... Όχι..

Τρελός: --- Έ, τότε, άφηκι τουβ βόλουν που κρατάς στου χέριν, κι βγάλι του όξου.

Μιχαλίτσους: --- Αφήννου του πάρπα *[κοιτάει το χέρι του, κλαίει από χαρά, και φωνάζει στις γυναίκες που τρέχουν]* Ίβγιν...Ίβγιν, χωρίς πριόνιν...Χωρίς να μι κόψουν του χέριν!...

[τρέχουν, όλες οι γυναίκες και θαυμάζουν, πιάνουν του Τρελού τα χέρια και τα φιλάνε, άλλες κάνουν το σταυρό τους]

Τρελός: *[γελάει τρελά]*

--- Έγινιν θαύμα, εν του μπλέπιτι πρε; *[στον αδερφό του]*
Έπεσεάμουν ως φαίνιτι σι πιο τρελλούς απού μέναν... Πάμεν αδαρφέ να φύουμουν, γιατί αυτές βούλις οι γυναίκις θα μας λουλλάνουν.

τεστιλίκι = το σταμνοστάσι

[Μπαίνει η Μαρούλλα στη σκηνή, ζαλωμένη στη ράχη τα κλαδιά από τον λόγγο και τα απιθώνει σε ένα πεζούλι. Δεν προσέχει κανένα, μιλάει στον αέρα σαν να απαγγέλλει]

Μαρούλλα: --- «Άντζα μου κειννάς που σέρνει
Άντζα μου άντρας μου να γίνει
Άντζα μου πιδιά να κάμει
Άντζα μου να πέσει να πιθάνει [κλαίει]
τα παιδιά τι θα τα κάνου»;

[Απευθύνεται στα δυο αδέρφια, τον Τρελό και τον Φρόνιμο]

Μαρούλλα: --- Μ' έστελιν η μάνα μου την αυγήν να πάου στου βουνόν να συνάξου κιβένις κι τσιρπιά για τουν φούρνουν. Κι βλέπου τουν ι-ζιβγάν στουν κάμπουν, κάτου στα χουράφια, να οργώννει κι να σπίννει, έτσα δα [κάνει με το χέρι]. Κι λέου: «Αυτός είναι για μέναν. Αυτός πρέπει νάνιν... Άμμα όμως παντρευτούμουν κι κάμουμουν πιδάκια, κι αρρουστήσει κι πέσει να πιθάνει, ιγώ τότε τι θα γίνου; Τι θα γίνουν τα πιδάκια μας χωρίς τουν πατέραν τουν»; [κλαίει]. Ισές τι λέτι καλοί μου άθρωποι... Είναι καλόν αυτόν, είναι δίκαιουν αυτόν;[επαναλαμβάνει κλαίοντας] «Άντζα μου να πέσει να πιθάνει |τα πιδιά τι θα τα κάνου»; Μιαν ορμήνιαν θέλου, καλέ, έναν λόουν καλόν, να δούμουν κι μες τι θα κάμουμουν...

Τρελός:--- Α, εδώ πέρα όλες οι γυναίκες την έχουνε την πετριά... Ή όλους η κόσμους την έχει εκτός απού μέναν, αδαρφέ, κι 'εν το έξεράμουν; [στον αδερφό του] Δώκι την ισύ τώρα μιαν ιγνώμη, μιαν ορμήνιαν, που είσι η πιο γνωστικός.. Εν ιμπλέπεις που τηθ θέλει; [πιο σιγά]... Που του θέλει τουν χιουλέν της, η λουλλή, η αγαθιάρα;

άντζα μου = άραγε

κιβένις και τσιρπιά = τα κλαδιά από τον λόγγο

ορμήνια = η συμβουλή

Φρόνιμος: [σοβαρά] --- Όχι... Όχι, δώκι τής του τουν ισύ, καλύτερα. Εν ιμπλέπεις που σε κοιτούσιν όλις τουν σαν τουν προφήτην;

Τρελός: [γελώντας] --- Σε μιαν λουλλήν, ένας Τρελλός όπως ιβώ θα δέκει μιαν τρελήν ορμήνιαν για την πιο λουλλήν περίσταση... Ε, αυτή λοιπόν είναι η πιο καλή ευκαιρία, κι θα πιάσει τόπου... Λοιπόν, εντάξει [στη Μαρούλλα] Χάτε κυρά μου, πήιανι πίσου μι του καλόν, κι βρες τουν ικείνου τουν τυχιρόν τουν ζιβγάν, κι πε τουν, «χαιρετίσματα απού μέναν κι απού μέρους μου». [στον αδερφό του] Χάτε... Χάτε λέου, ιδώ θα λουλλαθθούμεν τελείως, δεν γλιτώνουμεν, πάμεν...

[Στην αυλή μπαίνει μια κουστωδία από γυναίκες που περιστοιχίζουν μια νύφη ντυμένη για γάμο. Οι γυναίκες φωνάζουν και απορούν, γιατί η νύφη είναι ψηλή και δεν μπορεί να μπει μέσα στο σπίτι του γαμπρού. Μιλάνε μεταξύ τους και φωνάζουν, αλλά δεν βρίσκουν λύση. Βλέπουν τα δυο αδέρφια και τρέχουν όλες, μαζί και η νύφη, για τους πουν το πρόβλημά τους και να ακούσουν τη γνώμη τους, τι να κάνουν].

Γυναίκες: [απελπισμένες, δείχνοντας τη νύφη] --- Είναι ψηλή κι δεν χωράει να 'μπει απού την πόρταν για να γίνει η γάμους. Έναν λούν σας, μιαν ορμήνιαν καλοί μας άνθρωποι;

Τρελός: [φρουσκώνει] --- Το πρόβλημά σας καλέ κουμπάρις μου, είναι μεγάλο... Το λοιπόν, θα σκεφτούμεν ιδώ, ιμές οι δυο με τον αδαρφόν μου, δηλαδή, ιγώ κι αυτός, κι θα σας πούμεν... Αλλά πρώτα θα αρχίσουμεν απού σας, έτσι είναι η νόμους... Ισές λοιπόν σαν σοφές γυναίκις που είστι, ποια είναι η γνώμη σας; Τι είχαν σκεφτεί του σουφόν σας του κιφάλιν πριν έρθιτι να μας του πείτι, κι τι μυαλόν ικάππασιν, για να 'μπει η νύφη στου σπίτιν της μέσα; Ακούμεν...

τι μυαλόν ικάππασιν = τι σκέφτηκε

Γυναίκα Α΄:

--- Να της κόψουμουν τα πόδια.

Γυναίκα Β΄:

---Να χαλάσουμουνν την πόρταν...

Γυναίκα Γ΄:

--- Να γκρεμίσουμουν του σπίτιν...

Τρελός: [στον Φρόνιμο]

--- Πρε, δεν σου τάλεα; Ισύ να τα δεις, που 'εν ήσουν φαριστημένους μι την γυναίκα σου κι την μάνα μας, στου σπίτιν... Να τα τώρα... Έκουίς τις τώρα όλις αυτές; Να μάθεις χα, κι να μη μιλάς..

Φρόνιμος: [απελπισμένος]

--- Βου, βου τις πικρές κι τις σκουτεινές, μυαλά... [στον αδερφό του] Χάτε πρε να πάουμουν πίσου... Κοίταξι χαίρια... [N]α της κόψουν λέει τα πόδια, του κιφάλιν, τημ μύττην... Ε, μανά μου για... Τις είδαμουν όλις... Η μια χειρότερη απού την άλλην... Χάτε, κι φαίνιτι πως απού την κυράμ μου, την Πουρτούν, στον κόσμον άλλην καλύτερην δεν έχει... [ετοιμάζονται να φύγουν]

Γυναίκες: [όλες μαζί]

--- Άμ πού μας αφήνητι έτσα: Η νύφη μας τι θα γίνει;

Γυναίκα Α΄:

--- Τα πόδια... Να της κόψουμμεν τα πόδια, αυτό είναι το καλύτερον, έτσι δεν είναι, αφέντες μου;

Γυναίκα Β΄:

--- Του κιφάλιν... Να της κόψουμουνν του κιφάλιν, νάμπει όμορφα-όμορφα μέσα στου σπίτιν... Αυτό είναι που περισσεύγει [στον Τρελό] Αυτό εν είναι το καλύτερον σοφέ μου, άγιε άνθρωπε; [τον κοιτάζει με δέος] Γιατί εγώ σι είδα στουν νύπνουν μου.. Είδα πως ινήστευγισ κιρόν κι έτρωις ακρίδις κι μέλιν, κι τώρα ήρτις απού του βουνόν μι του ραβδίν στου χέριν, να μας σώσεις, αυτήν [δείχνει τη νύφη] κι μας...

[*παρακλητικά, πέφτοντας στα πόδια*] Τι λέεις πάτερ; Η αγία
ράβδος που κρατάς στου χέριν σου, τι λέει;

Τρελός: --- Ω, ω, έγινα τώρα και πάτερ [*στη γυναίκα*]. Σήκου
μαρή, θιόλουλλη κι θιουπάλαβη... Ούτε στου βουνόν ήμουν,
ούτε έτρωγα ακρίδισ κι μέλιν, παρά παξιμάδια, όποτε τά
’βρισκα, ακόμα κι άβρεχτα... Σήκου, ζαττί αυτόν που σας
χρειάζεται όλιν σας ιδώ, είναι η αγία ράβδος, μια σανίδα
βρεμένη, πάνω στην κιφάλην σας, να έρθουν τα μυαλά στην
θέσην τους... Που είσαστε πιο λουλλές κι απού μέναν... [*στον
αδερφό του*] Πιο λουλλές κι απού τηδ δική σου την λουλλήν
γυναίκα... Πάμεν, και μην πεις τίποτας... Είδισ τα όλα...

Φρόνιμος:

--- Πίσου... Πίσου αδαρφέ... Αμάν... Πίσου, γιατί φαίνιτι πως
απού την Πουρτούμ μου, καλύτερην στον κόσμο δεν έχει...
Λουλλή, θιουπάλαβη, έτσα όπως είναι, αφρίζει-ξαφρίζει... Ό,τι
μας έλαχιν... Γυναίκες: --- Πού πάτι και μας αφήνιτι καλέ... Κι
η νύφφη; Τι θα κάνουμεν τώρα; Πώς θα γίνει η γάμους;

Τρελός:

--- Κόψτε της τα χέρια και τα πόδια, αυτό δεν είπιτι; ...
Καλύτερα του κιφάλιν, αφού του θέλει, να πάει να κρεμαστεί,
να παντρευτεί, η ίδια, απού μόνια μαναχή της...

Φρόνιμος: [*στις γυναίκες, τάχα εμπιστευτικά*]

--- Πρε, πέστε την να σκύψει του κιφάλιν, λουλλές, να πιράσει
μέσα στου σπίτιν κι να γίνει η γάμους, κι η γαμπρός θα την
πιριμένει... Έτσα, θα την πιριμένει κι θα γλυκαίνιτι τώρα, κι
έπειτα απού κάμποσουν κιρόν, θα μάθει τι εγίνην και τι εκάμιν,
όπως βούλοι μας, κι αυτός κι η νύφφη... Όπως γίνιτι στουν
κόσμουν όλουν, αιώνους κι τυμπαníους...

[*αρχίζουν τα όργανα*]

Να κι του ψίκιν... Οι συμπεθέρου κι τα προικιά... Να κι του
πασκούνιν μι τις όμορφισ, τα βγιλιά κι τα όργανα...

Τρελός: --- Α, α, μα τώρα αδαρφέ δεν πάμεν πουθενά... Να, η Χριστοφής μι του βγιλλίν του, να κι τα Προικιά μι τα όργανα... Κι έρχουντιν όλοι εδώ, η πέρκα και η γυάλλα και το διαλεχτόν ψαράκιν [τρελά, τραγουδάει]

«Τράβα λεβέντη τον χορόν | τράβα με την καρδιά σου
που να σι δέκει ο Θεός | τα πεθυμά η καρδιά σου»

[αντρειεύται] Ξέρεις πρε, ποιος είμου ιγώ; Ιγώ είμου η γαμπρός του Πουζάρη, έκουις; «Ίμινι σικτίμινι, κι Τατλατούν η Κάτσικους»... Θα γίνει εδώ της λουλλής του... [στον Φρόνιμο, που τον τραβάει από το μανίκι] Όχι, όχι τώρα πρε αδαρφά... Τα φρένιμά σου καλά, αλλά όχι ιδώ, τώρα... Ζαττίν είναι η ώρα για τα λουλλά... Ισύ, αν θέλεις πάλι, φύι... [στον κόσμο] Άκουσί τι κόσμι... Λέου τουν αδαρφόν μου να φύει κι να πάει στου σπίτιν του, να πει στην μάνα μας: «Μάνα απού την Πουρτούμ μου και καλύτερην στον κόσμον 'εν έχει»... Ξέρου του, πως ισές όλοι μι καταλαβαίνιτι, γιατί όλοι καταλαβαίνουν τι λέει ένας λουλλός... Τώρα λοιπόν τα όργανα...

[όλος ο θίασος]

--- Ζήτω... Ζήτω..

[αρχίζει η σούστα, κι έπειτα τα άλλα, καλαματιανά, συρτοί, μοναχικοί]

(Αυλαία).

ψίκιν = η συνοδία του γάμου
πασκούνιν = το γλέντι του γάμου
ίμινι σικτίμινι = τούρκικη βρισιά

[3]

Εισαγωγή στο «Ο Τούρκαλλους»

Απόγεμα παραμονής του Σταυρού, 14 του Σεπτέμβρη, γύρω στο 1930, στον Προσφυγικό Συνοικισμό της Νέας Μάκρης, ακόμα καλοκαίρι. Κάτω από μια ρεμίντζα, που τους κρατάει σκιά, πίσω από το μαγαζί του Κουτσού στην πλατεία, 6-8 γυναίκες του Συνοικισμού, βελονιάζουν τα φύλλα του καπνού που τους φέρνει κάθε τόσο από τον Μαραθώνα, από τα κτήματα του γαιοκτήμονα Χρυσίνα, ο γερο-Τσόγκας ο Αρβανίτης. Βελονιάζουν, πότε σιωπηλές, πότε κουβεντιάζουν και λένε τον πόνο τους. Αρχηγός της ομάδας η κυρα-Πιπίνα, ξύπνια και καλαμπουριτζού και υπαρχηγός η Χρουσαφίνα, που αν και νεότερη δεν πάει πιο πίσω στη γλώσσα από την κυρα-Πιπίνα. Δραματική παρουσία το Μαριόν, μια νεαρή έφηβη, αδύνατη και χλωμή από την ελονοσία. Μαζί της μια άλλη νεαρή κοπέλα κάπως αγαθή, η Εψεβία. Οι γυναίκες τα διαλείμματα της δουλειάς, λένε καλαμπούρια και ανέκδοτα για πρόσωπα του περίγυρου και την κοινωνική τους ζωή και πειράζουν κάθε τόσο την Εψεβία. Ένας Κουτσός, ο καφετζής του καφενείου απέναντι από το

στέκι, όπου βελονιάζουν τον καπνό οι γυναίκες, συγκεντρώνει πάνω του τις κουβέντες και την περιφρόνησή τους σαν μάτι και αφτί και άνθρωπος του αφεντικού. Η κυρα-Πιπίνα προγκάει τις γυναίκες να κάνουν πιο γρήγορα για να τελειώσουν μια ώρα αρχύτερα, αλλά όταν βλέπει να κουράζονται, τους λέει και κάτι για να γελάσουν και να χαλαρώσουν. Το πιο συνηθισμένο ανέκδοτο που τους λέει είναι ο «Τούρκαλλος», ένα ανέκδοτο που το έχουνε μάθε όλες, αλλά γελάνε κάθε φορά καθώς η κυρα-Πιπίνα κάνει πως πιάνει τον «Τούρκαλλο», ένα ψύλλο δηλαδή, μέσα βαθιά από το μπούστο της, και «τσακκίζει την κεφαλήν αυτού, απαλά-απαλά» όπως απαγγέλλει, κάνοντας τις ανάλογες κινήσεις. Σ' αυτά τα διαλείμματα λένε και οι άλλες τα δικά τους παθήματα και ανέκδοτα και γελάνε όλες μαζί. Αλλά εκείνη η ημέρα είναι για όλους εκεί, διαφορετική, είναι παραμονή του Σταυρού. Οι γυναίκες το έχουν ξεχάσει, αλλά το έχει θυμηθεί γι' αυτές ο Χρυσίνας, ο τσιφλικάς. Ο ίδιος έχει στείλει τον γερο-Τσόγκα τον Αρβανίτη, τον αγωγάτη που τους φέρνει τις μπάλες τον καπνό από τον κάμπο του Μαραθώνα, να πει στις γυναίκες πως τους χαρίζει το μεροκάματο από εκείνη την ώρα και πέρα, και πως μπορούνε να πάνε στα σπίτια τους. Ο γερο-Τσόγκας έρχεται τραγουδώντας και τρεκλίζοντας, γιατί τα έχει κοπανίσει στη διαδρομή. Πλησιάζοντας τις γυναίκες τραγουδάει ένα τραγούδι μικρασιάτικο, που οι γυναίκες το παίρνουν ότι είναι κοροϊδευτικό γι' αυτές κι έτσι περνάνε στην επίθεση. Ο γερο-Τσόγκας τα χάνει, γιατί θέλει να τις κοροϊδέψει, αλλά και τις έχει ανάγκη, γι' αυτό κάθεται φρόνιμα πάνω σε μια πέτρα, και τις ακούει με κατεβασμένο το κεφάλι, που τον έχουνε τριγυρίσει όλες μαζί και του τα ψέλνουν. Κάνει τον φρόνιμο γιατί θέλει να του κάνουν μια

μεγάλη χάρη. Να τον προξενέψουν με την κυρα-Δέσποινα, τη χήρα την Πιπίνα «με το μεγάλο βρακί», και « τη μοσχομυρισμένη και αφράτη» όπως τη φαντάζεται ο Τσόγκας. Οι γυναίκες του υπόσχονται να κάνουν το προξενιό κι εκείνος υπόσχεται να γίνει αρνί και να μην τις ξαναπειράξει. Ακούγεται η μελωδία της κομπανίας από την πλατεία, σαν από έναρξη του πανηγυριού της επόμενης μέρας του Σταυρού. Οι γυναίκες πετάνε τις ποδιές τους και πιάνουν το χορό έχοντας στη μέση το γερο-Τσόγκα, που θέλοντας και μη τον βάζουν να χορέψει μαζί τους τη «σούστα» αφού θέλει να πάρει την χήρα την κυρα-Πιπίνα «να μάθει αυτός τα δικά τους», όπως κι αυτές χορεύουνε τους χορούς του γέρο-Τσόγκα στα πανηγύρια...

Η Τούρκαλλους

Απόγεμα παραμονής του Σταυρού 14 Σεπτεμβρίου. Εποχή.
Γύρω στο 1930 στη Νέα Μάκρη.

Σκηνικό:

Μια ρεμίτζα από λαμαρίνες στηριγμένες σε ψηλούς πασσάλους, κάτω από μια λεύκα ή πεύκο και στα νάτα τοίχος, στην αυλή ενός καφενείου της πλατείας. Κάτω από τη σκιά της ρεμίτζας 6-8 γυναίκες μικρές και μεγαλύτερες κάνουν μεροκάματο, βελονιάζουν τον καπνό που τους φέρνουν σε μπάλες και μεγάλα δεμάτια από τα καπνοχώραφα του Κάμπου του Μαραθώνα ή του Βάλτου, με τις σούστες.

Πρόσωπα:

- Κυρα-Πιπίνα: φαίνεται να είναι ο αρχηγός αυτής της κομπανίας. Μεγάλη γυναίκα 60-70 χρονών, καπετάν –φασαρίας, καλαμπουριτζού.
- Χρουσαφίνα: Μικρότερη στην ηλικία, γελαστή, φωνακλού, φαίνεται να είναι ο υπαρχηγός της κομπανίας.
- Γεωργία και Ελένη: Νέες γυναίκες της αμέσως επόμενης γενιάς.
- Εψεβία: Μικρό κορίτσι, νελικάτο, λίγο χαζό.
- Μαριόν: Μικρό κορίτσι, για θελήματα.
- Γυναίκες Α' , Β' , Γ
- Μπαρμπα Τσόγκας: Αρβανίτης, αγωγιάτης του Χρυσίνα, που φέρνει στις γυναίκες τον καπνό, τις μπάλες, με το μουλάρι του.

Κυρα-Πιπίνα:

--- Χάτε πρε γυναίκις μου, χάτε πρε κουριά μου... Πιο γλήγορα τα χέργια σας, που ιπήν η νήλιους πίσου απού του βουνόν, κι μες έχουμουν δυο μπάλις να βλουννιάσουμουν ακόμα... Βου ντρουπές, τ' είναι καλέ αυτά; Κι θα 'ρτει όπου να 'νιν η Χρυσίνας μι την μαυρουμμάταν, κι μες δε θα 'χουμουν τόπου να κρυφτούμουν... Ν' ανοίξει πλιόν η γη κι να μας καταπγιεί...

Χρουσαφίνα: *[γελάει]*

--- Καλέ θεία Πιπίνα, η μαυρουμμάτα καλέ, έρχουνταν εις του καμίνιν του Τσιλάβη, στα τούβλα, όχι ιδώ, στα καπνά, ιμπέρδεψίς τα πάλι... *[πιο σοβαρά τώρα]* Κι η Χρυσίνας, όταν έρχιτι ως ιδώ, έρχιτι, λέει δυο λόγια κι φεύγει... Πού ικει στου καμίνιν... Η επιστάτης, κι η λασπούλλης, του σκυλλίν, όταν δεν βγαίνει η δουλειά, γίνιτι τούρκους, θυμώννει κι αρχίζει τις βρισές. *[Στο Μαριόν, γελώντας]*. Τώρα που θα 'ρτει η αρβανίτης, η κουτσός, η Τσόγκας, η Καψοθημουνιάς, Μαράκι, μι του μουλάριν να ξιφουρτώσει τουν καπνόν, ιβώ θα τον μιλήσου και για σέναν... Μη σι νοιάζει..., Χάτε, κούνα τα χέρια σου ισύ κι μη φουάσι... Η τύχη σου δουλεύει... *[οι άλλες γελούν]*

Μαριόν: --- Τα κουνάω καλέ θεία...

Χρουσαφίνα: *[την κοιτάει, της φαίνεται αδύνατη και χλωμή. Κουνάει το κεφάλι]* --- «Χίλια τάχει του Μαριόν| είναι κι αρρωστημένουν»

[οι άλλες κουνάνε τα κεφάλια βελονιάζοντας τον καπνό, δεν ξέρουν αν πρέπει να σοβαρευτούν ή να γελάσουν]

Μαριόν: *[σα να μην άκουσε την Χρουσαφίνα]*

--- Όλη τη νύχτα με τάραζαν οι θέρμες, καλέ θεία, και το κινόνο το δίνουνε με τη σταγόνα, με τη διαταχτική...

Χρουσαφίνα: *[την κοιτάζει τώρα μετανιωμένη]*

--- Η Βάλτους ψυχή μου, φταίχει, και του κουνούππιν, του ξέρου.. Πόσουν θ' αντέξουμουν ιδώ πέρα, Θεέ μου... Χάτε να δούμεν...

Κυρα-Πιπίνα: [σηκώνεται] --- Γυναίκις... Διάλειμμα... Άφηκίτι κάτου τα βιλόνια, τινάξιτι τις πουδιές κι στρώσιτι τις πιτσέτις, ό,τι πιρίσσεψιν απού του μεσημέριν. Να πάρουμουν μιαν ανάσαν... Του Μαριόν μι του Ψιβιόν να πάρουσιν την στάμναν και να την γμίσουν αφ' την βρύσην της κυρα- Ξένης του Δημητριάδη.. Χάτε παητός κι μπρος οι δυο σας... Έφτυσα...

[Το Μαριόν και η Εψεβία κουνάνε τη στάμνα και βλέπουν ότι έχει νερό μέσα, έτσι συνεννοούνται με τα μάτια και δεν πάνε πουθενά. Όλες οι γυναίκες κάθονται γύρω κάτω από τη ρεμίντζα, ανοίγουν πετσέτες και τρωνε ψωμί, είναι η ώρα για καλαμπούρι]

Κυρα-Πιπίνα: [απαγγέλλει]

«Αρτάχτιν κι αλακάτιν | βιλουνιάννει πλιον κι του Μαριόν
κι κοιτάμου σαν τον χάστιν
Θουρού σι Χρουσαφίνα μου δεότι σ' αγαπώ-
Το ξέρω, το γνωρίζω | δεν είμαι πουταλάς
μέναν κοροϊδεύγεις και άλλην αγαπάς
«Σε γνωρίζω από την κόψιν του σπαθιού την τρομερήν»...

[Χειροκροτήματα. Οι γυναίκες βάζουν μερικές μπουκιές στο στόμα, και ξαφνικά η Χρουσαφίνα βάζει το δεξί της χέρι στον κόρφο μέσα βαθιά, και κάνει πως έχει πιάσει ένα ψύλλο. Φέρνει το χέρι μπροστά στα μάτια της με τα δάχτυλα ενωμένα και απαγγέλλει δυνατά]

Χρουσαφίνα:

Ω,ω,ω, τι είναι καλέ αυτός εδώ η τούρκαλλους;
Να με τον πιάσετε, νε με τον δέσετε |
κι εγώ, θα τσακκίσω την κεφαλήν αυτού απαλά, απαλά...

οι θέρμες = η ελονοσία
τούρκαλλους = ο ψύλλος

Κυρα-Πιπίνα: [*ξεκάρφωτα, για να γελάσουν*]
---Μαρή Ρήγα του Ποπαλούου... Ι πέθανιν μαρή, του Κουστιόν
| πάλι κινούργια βάσανα | πάλι κινούργια τέρτια... [*οι άλλες
γελούν πονηρά*]. Εψεβία: [*ντροπαλά, χαζά*] ---Χάτε καλέ θεία,
που μας τα λέεις έτσι στρόγγυλα, και μας διαγείρεις... Νέεις
κουπέλλις... [*στο «διαγείρεις» της Εψεβίας, όλες γελούν*].

Γυναίκα Α': [*στις άλλες*]
---Χάτε δα, η Εψεβία όλα τα μπλέπει απού 'κεί που θέλει...
Μαρ' Εψεβία, πε μας δα γιατί η γαμπρός σου η Γύφτους έβαλιν
ικείνην την ταμπέλαν εις την στέγην του σπιτιού σας κι έχει
γράψει μι κάτι γράμματα, σαν του κιφάλιν του, κεφαλαία, «η
Κώστας ανήκει πάνου εις την πράξην»; Τι θέλει να μας πει
δηλαδή; Να του μάθουμεν κι μές οι κακόμοιρις...

Εψεβία: [*θιγμένη*]
---Να πάτε να τουν ρωτήξειτι εσείς, που όλα τα πάτε στο
πονηρό... [*περνώντας στην αντεπίθεση*] ... Πιο καλά είναι
να ρωτήξειτι τον κουτσου-Τσόγκα τον Αρβανίτην, τουν
Καψοθημουιάν, τον αγωγιάτη του Χρυσίνα, που κάνουν τις
δουλειές μαζί... [*με το άκουσμα της φράσης «που κάνουνε τις
δουλειές μαζί», οι γυναίκες βρίσκουνε την ευκαιρία να γελάσουνε
όλες μαζί και πάλι*]

Γυναίκα Β': [*στις άλλες*] ---Βρε κορίτσια, ακούσατε το
τελευταίο ανέκδοτο του γερο-Λιότση του Κουλουριώτη, και
θειά-Θοδώρας;

Γυναίκες: [*όλες μαζί*] --- Όχι... Δεν έτυχε... Έλα πές το, μην
καθυστερείς, περνάει η ώρα και η κυρα-Πιπίνα θ' αρχίσει τις
φωνές.

Γυναίκα Β': [*γελώντας*] --- Είχανε πάει, λέει, να θερίσουν εις το
Ρέμαν, στου Μετόχιν, η θειά-Ρήνη, η Τσάλαινα, και η Θοδώρα.
Μαζί τουν κι η γερο-Λιότσης μι του γαϊδούριν του, για να
κουβαλά τα δεμμάτια, τα θιρισμένα, ως το δρόμον κάτω.
Έκανιν τη δουλειάν του η γερο-Λιότσης απάνου-κάτου κι κάτω
τόσον ιπήαινιν μέχρι του πεύκουν, όπου εις την ρίζαν του είχαν

την ταμιζάναν μι του κρασίν, κι ιρούφαϊν απού κει. Μέχρι του απόγεμαν είχαν γίνει σκνίπα. Η ώρα είχαν πιράσει, η νήλιους είχαν πέσει πίσου απού του βουνόν κι ακόμα οι τρεις γυναίκις 'εν είχανασιν τελειώσει του χωράφιν. Αγριεύτηκάσιν οι τρεις τουν, πιο πολύ φαίνιτι η θειά-Θοδώρα, μιάλη γυναίκα μπλέπεις κι χήρα απού χρόνια. Σηκώνει την μέσην της κι ντρανά τουν γέρου-Λιότσην να σίρνει του γαϊδούριν μι του καπίστριν. Είχιν πέσει κι η νύχτα, φοβήθηκιν. Τότι γυρνά του κιφάλιν και λέει στις άλλις δυο: «Τρεις γυναίκις κι ένας άντρας | πάνου στου βουνόν»... Άκου κουβέντα να λουλλαθείς ...

--- «Τρεις γυναίκις κι ένας άντρας | πάνου στου βουνόν»! ... Τι είχαν δηλαδή να φουηθούσιν, αλήθεια, οι γυναίκις απού τουν γέρο-Λιότσην τουν Κουλουριώτην, που ιδώ πάταϊν κι κει βρίσκουνταν; Κι η θειά-Θουδώρα; Αθθυμήθηκιν φαίνιτι τα νιάτα της, κι τουν φόβουν του άντρα! Ε, μανά μου για... «Τρεις γυναίκις κι ένας άντρας | πάνου στου βουνόν»...Κι ιμές εδώ, πρε γυναίκις έναν έχουμουν κι αυτός είναι η γερου-Τσόγκακας, η Καμουθημουνιας... Ε, ας έρτει μέχρι ιδώ αυτός η η μίρι-νίρις, η αρβανίτης, κι τα λέμεν....

Χρουσαφίνα: [*πιάνοντας πάλι το βελόνι για να βελονιάσει τον καπνό*] ---Έναν τραγούδιν πρε κουπέλλις.. Χάτε πακκαλούμ... «Ν' αρχίσου πάλι θέλου» ιβώ πρώτη... Να πούμουν την «Μαριάν Κανακαριάν»... Να θυμηθού κι ιβώ τημ μάναμ μου την κακόμοιρην, που άφηκιν τόσους και τόσους πίσω της, για νάρθει ιδώ με την ψυχή στα δόντια, όπους όλοι ... Κατέβαινιν στα Παλιάμπελα η η γριά η χαρουκαμμένη, σκυφτή, δυο κάτια, μι του τταχραδάκιν της στημ μέση, να πάει να φέρει τσιρπιά για τουφ φούρνουν κι αμπελόφυλλα για τις κατσίκες... Κι κανέναν κούτσουρον για το τζάκι, αν το 'βρισκιν. Ικει στα Παλιάμπελα,

ταμιζάνα = η νταμιζάνα για το κρασί

δυο κάτια = διπλωμένη στη μέση

τταχραδάκιν = το τσεκουράκι

μόνη και καταμόναχη, μοιρολογούσιν τους πιθαμμένους της. Έκούν τα τα μοιρολόγια της κι εκείνος ο θιουχαλασμένους, η Φίλιους, η «κι βίρα τα αίματα | και βίρα τα κόκκαλα», η χέστης, από του σπίτιν του μακριά, κι άφριζιν απού του κακόν του. «Θα μι τριλλάνουν αυτές οι γιργιές με τα μοιρολόγια τουν», έλεϊν... Μι τα μοιρολόγια και τα δάκρυά τουν!... Ήταν ξένους αυτός, απού τουν Πειραιάν. Ξένους κι άξενους ήταν κι έτσα έμεινιν, πού να καταλάβει;... Αχ, μωρέ, έτσα ήτον όλοι γύρω-γύρω απού μας έναν κιρόν... Τους έφταιάσιν πάνου μας όλα, τα μοιρολόγια, τα σουσούμια μας, η μιλιά μας... ‘ Ατε πρε γυναίκις, έτσα είνιν αυτή η γη που την πατούμεν.. Έθθα κάνουνεν κανενός το χαττούριν.. Μπρος λοιπόν, τι κάθουμούστιν; ...«Τσατλατούν η Κάτσικους». [αρχίζει]

«Η Δέσποινα κόβγει κλαδιά | κι η Μαριά στοιβιάννει
Κι η μαστρο-Καλαβέζινα κλαίει κι αναστινάννει»
Ε, Μαριά Κανακαριά, που βάλλεις φόκκουν τα κλαδιά»

Κυρα-Πιπίνα: [σκουπίζει το πρόσωπο με το τσεμπερί]
--- Θα σας που πρε κουριά μου, κι του άλλουν που μι έλεϊν η μάνα μου, Θεός συχουρέσ’ την... Μι το ’λεϊ κι δάκρυζιν απού τα γέλια. Είχιν πάει, λέει να μαζέψει τις ελιές, να συνάζει, έτσι τόλεγε, από τις Κάτω Ελιές κοντά στη Χάναν, και θα ’πρεπιν να ήτον από αυτές των Εορτών. Δίπλα από τις δικές μας, ήταν και οι ελιές της θειά-Τσαμπίκας, που είχιν πάει κι κείνη να τις συνάζει τις δικές της. Μάζευαν οι δυο γυναίκις δίπλα-δίπλα κι κουβέντιαζαν. Και ιπέρασαν, λέει, δυο κυνηγοί, μι τα τεφέκια τουν εις τουν νίμουν τουν κι μι τα σακκιδιά τουν, άδεια όμως απού πουλιά. Ιπέρασαν ανάμεσά τουν κι τις καλημέρισαν. Αρουτάει, το λοιπόν τουν έναν από αυτός: «Καλέ κυνηγέ

χέστης = ο δειλός

τσατλατούν η Κάτσικους = να σκάσει ο Κάτσικος

φόκκους = η φωτιά

γιργιά = η γριά

ιλιά = η ελιά

ισκούτωσις καλέ κανέν' πουλλάκιν»; Η κυνηγός ιγέλασιν. «Όχι, όχι, καλέ θεία είπιν, τίποτα 'εν ιχτέπησα, ήρταμουν φαίνιτι αργά, κι εν εγίνιν τίποτας»... «Ε, τότε χάλεμ, έλαστι να συνάξιτι μερικές ελλίτσις να βάλιτι στις τσάπις σας και να συχχουρνάτι», λέει τους πάλι η θεία η Τσαμπίκα... Οι κυνηγέ ιγέλασαν πάλι. «Ευχαριστούμε είπαν, είνιν αργά, βιαζόμεθα να πάμεν να προλάβουμεν το λεωφορείον, ευχαριστούμεν»...

Έφθαν. Όταν ιπήαν μακριά οι κυνηγέ, η μάνα μου εν του βάσταξιν, ιντράπην, κι λέει την: «Καλέ θεία, τι ήτον πια αυτό που είπις καλέ εις τους ανθρώπους; Αυτό 'εν είχαν τον τόπουν του». Γυρίννει κι η θεία-Τσαμπίκα κι λέει την: «Αμ' τι είπα κόρη μου; Να έρτσουσιν να συνάξουσιν μερικές ελλίτσις, να τις βάλουσιν εις τις τσάπις τουν να συχχουρνούν... Γιατί αμπουρούμουν κι μες να πάουμουν καμιάν φοράν εις την Αθήναν, κι να μας κεράσουν κι αυτοί κανέναν καφέν!»... Αυτή ήτον η θεία η Τσαμπίκα, Θεός σχωρέσ' την, πού να βρεθούν τώρα τέτοις γυναίκις»;... Αυτά κι άλλα πουλλά, όσουν είνιν η άμμουσ της θαλάσσης. Κι τέρμα. Τα κιφάλια μέσα, πιάσιτι τα βιλόνια κι δουλειά...

Χρουσαφίνα: [*πιάνει τη βελόνα στο χέρι δίνοντας το παράδειγμα. Τραγουδάει*]: «Ιπήα κάτου κι έργεψα| Ηπήα κάτου κι έργεψα | κι έκαμα πέντι χρόνους κι έφερα μιαν μουστουκαρφιάν | κι έφερα μιαν μουστουκαρφιάν | μι δέκα πέντι κλώνους»...

ρεφραίν:

«Ε, Μαριά Κανακαριά | που βάλλεις φόκκουν τα κλαδιά»...

Κι αν μι γυρέψει η βασιλιάς | κι αν μι γυρέψει η βασιλιάς
| κλωνάριν δεν του δίννου | κι αν μι γυρέψει η αγάπη μου
| όλην της την χαρίννου» ... «Ε, Μαριά Κανακαριά | που
βάλλεις φόκκουν τα κλαδιά... Ε, Μαριά της τέτας μου | κι της
συμπιθέρας μου»...

μουστουκαρφιά = η γαρυφαλιά

ξιάννου = ξεχνάω

Κυρα-Πιπίνα: [σκουπίζει τα μάτια] --- Α, πρε κόρις μου
τι αθυμήθηκα πάλιν... Αλλά γίνιτι να τα ξιάσεις; Τόσους
αθρώπους, τόσα βάσανα, τόσις λύπης... Όταν τα ξιχάσουμουν,
λέου αυτά, θα ξιάσουμουν κι κείνους, κι κείνα...

Ελένη: [*σηκώνεται και τινάζει την ποδιά*] --- Κορίτσια, θεία-
Πιπίνα, θεία-Χρουσαφίνα... Α, εγώ σαν νεότερη από σας,
’εν θέλου να τελειώσουμην έτσι. Θα σας «πω λοιπόν κι εγώ
το τούρκικόν μου» που λέει η λόους. Μιαν πλάκαν που την
άκουσα προυχτές στην αυλήν της Ψύλλαινας, στου πεζούλλιν
της Χασταλλούς, που το ’λεϊν η Βγαγγιλιά τ’ Αναστάτη, κι
γιλούσαν όλις τουν οι γειτόνισσις κει. Είχαν, λέει, κατέβει
εις την Αθήναν για να ψουννίσουν, η Ελένη της Αχλάδας και
η Γεωργία του Ξουργιού, κι έπαθαν τα αίσχιστα, που λέει κι
η κυρ-Νίκους η γραμματέας της Κοινότητος. Τι έγινιν; Είχαν
πάει, λέει, σ’ έναν κατάστημαν κεντρικόν, κι η πωλητής, έναν
παιδάριον, έτρεξιν να τις ρουτήξει τι θέλουσιν. Τις ρώτηξιν κι
είπαν τουν κι κείνις, το κι το, αυτόν κι αυτόν. Κι όταν λέει, τά
’παν όλα αυτά, η πωλητής τι τις είπιν λέιτι; Τις ρώτηξιν απού
ποιον χωριόν είχαν έρτει! Τά ’λεϊν η Ελένη του Ξουργιού κι ’εν
ήθελιν ακόμα να του χουνέψει.--- «Αμ πρε πικρέ κι σκουτεινέ»,
έλεγε η Ελένη για τον πωλητήν εκείνον, τον υπάλληλον, «του
φουστανάκιν μου του καλόν, φουρού του, τα παπουτσάκια μου
μι του τακκούνιν φουρού τα, την τσαντούλαν μου την ωραίαν
κρατού την, του καπελλάκιν μου έχου του στου κιφάλιν, τι είναι
πλιόν κι όταν ανοίξου του στόμαν μου, μι λέεις «από ποιον
χωριόν είσι»;...

[*Ακούγεται το μεθυσμένο τραγούδι του γερο-Τσόγκα
Καθοθεμονιά, που έρχεται απ’ έξω παραπατώντας*]

Γερο-Τσόγκας: [*τραγουδάει*] --- «Τάρνα –τατα- τάρνα τατατάτα |
ταρνα τατατάτα- τάρνα»...

Κυρα-Πιπίνα: [*σα να τον βλέπει για πρώτη φορά. Στις γυναίκες,
αστειεύοντας*]

--- Τ’ είναι καλέ αυτός η καλικάντζαρους που πορπατά σαν την

ισπασμένην καρέκλαν, κι έρχιτι χωρίς του μουλάριν του, που είναι κι αυτό στραβόν κι ανάποδουν, του ίδιουν μι αυτόν τουν ίδιουν; Κι τίλειουν είναι αυτά τα τραγούδια, σαν τα γκαρίσματα του γαδάρου του γείτονά μου, του παρπα-Γιάννη του Καραγιάννη; Γουρουνίζει τουν καμιά σας; [*οι γυναίκες γελούν γιατί όλες τον ζέρουν πολύ καλά*]

Χρουσαφίνα: [*κουνώντας το κεφάλι*] --- Η γερου-Τσόγκας! Και καλά... Μιθυσμένους, αλλά χωρίς του μουλάριν του; Παράξενον! [*απορημένη*]... Ή από του Κουτσού την ταβέρναν έρχετι, ρουφιανουμένους από τουν Κουτσόν, απού αυτόν το τσιράκιν του αφιντικού ή από τουν ίδιουν τουν Χρυσίαν... Λέου του, 'εν θά 'νιν για καλόν, θα του δείτι... Για να δούμεν...

Γερο-Τσόγκας: [*πλησιάζει, παραπατάει, προσπαθεί να κρατηθεί όρθιος. Τραγουδάει πλησιάζοντας*]
---«Μια Συμυρνιά | μια Συμυρνιά στο παραθύρι»...

Κυρα-Πιπίνα: [*στις άλλες*] --- Για μας του τραγουδάει η μιθύστακας, να μας πειράξει θέλει [*άγρια*] Ε, παρπα-Τσόγκα, δε σ' έφταναν οι δρόμοι, ιδώπερα ήρτις να βάλλεις τις αγριουφουνάρις σου; Πού είναι του μουλάριν σου κι οι μπάλλις με τουν καπνόν; Τι τις εκάμις; Τις ήπιγις σι καμιάν ταβέρναν; [*στέκεται με τα χέρια στη μέση*] Το λοιπόν, αν ήρτις για να μας πεις κάτι, πε μας του, αλλιώς σήκω να φύεις απού κει που ήρτις, ισύ και τα τραβούδια σου...

Γερο-Τσόγκας: [*γελάει μεθυσμένα, στρίβει το μουστάκι, αιωρείται να πέσει. Βάζει τα χέρια του χωνί στο στόμα, και φωνάζει*]

---«Συμπάχουσιν έχουσιν τα κουλουκύθια»
--- «Κουλουχτύπια, ενεργητικά, μαλαχτικά»
--- «Πάρτι κόσμι»...

γουρουνού και γουρουνίζου = γνωρίζω
συμπάχουσιν = έχουν λίπος

Κυρα-Πιπίνα: [*προσπαθώντας να συγκρατηθεί, να μη γελάσει*]
--- Παρασταίνει τον γείτονάμ μας τον πάρπα-Τάσον τον Μουστάκιαν, που γυρνά μι του γαιδούριν του στα Μεσόγεια, κι πουλά τα ζαρζαβατικά, που βγάζει απού του πιριβόλιν του.

Γερο-Τσόγκας: [*χτυπάει τα πόδια στο χώμα, συνεχίζει παρασταίνοντας κάποια γριούλα της Νέας Μάκρης*] --- Φύι απού μπρος μου πρε διαβόλου γιε... Πρε πικρέ κι σκουτεινέ... [*πιο δυνατά*] --- Ω,ω,ω, εφέρουσιν και ιππικόν οι Αρβανίτιδοι ... Τρέξιτι κόσμι, σκουτώνουν μας εις τον Βάλτον... Βου, ου... Ισκούτωσαν και τον Γιάννην του Παλάση, το καλύτερόν μας παιδίν... [*οι γυναίκες τον πλησιάζουν*]

Χρουσαφίνα: [*με γαλιφιά*] --- Καλέ μας... Λεβέντη γερο-Τσόγκα, κάτι θα ήρτις ως ιδώ να κάνεις, δεν αμπυρεί... Δε μας του λες λοιπόν τώρα, προτού τα χαλάσουμουν πάλι, όπως γίνιτι πάντα με σένα; Γιατί, άκου να δεις, αν ήρτις ως ιδώ για να μας κοροϊδέψεις, είσι γιλασμένους... Λοιπόν, λέει μας, η Κουτσός σε έστελιν, αυτό του τσιράκιν του καφενείου κει μέσα που μας κατασκοπεύει όλη μέρα; Αυτός σ' έστελιν ή του αφεντικόν; Μίλα..

Γερο-Τσόγκας: [*καλμαρισμένος ολότελα, ευχαριστημένος από τις γυναίκες που τον τριγυρίζουν*] --- Το αφεντικό μ' έστειλε, μαρές... Τέρμα, λέει για σήμερα, παραμονή, αύριο πάλι... [*λόζυγγας μεθυσμένου*] Όχι, αύριο είναι του Σταυρού, βοήθειά μας [*κάνει το σταυρό του*]... Και του το 'χει ζητήσει ο Κουτσός, να τον αφήσει να στήσει εδώ την κομπανία, στη ρεμίτζα αυτή, τα όργανα για το πανηγύρι, από σήμερα, παραμονή.

Ελένη: --- Πρε, γυναίκις, αύριον είναι του Σταυρού, πώς δεν το αθθυμήθηκάμουν; Σήμερα παραμονή... «Βούν θα γίνι να μας κουτηλήσει», που έλεάν του οι παλαιοί... Κι σκέφτηκίν

εφέρουσιν και ιππικόν = ειρωνική φράση των Μαραθωνιτών υπερβολής των ΝεοΜακρηνών

του αυτό το πράμαν για μας του αφιντικόν, ας είνιν καλά... Κι μες... του τα...

Γερο-Τσόγκας: --- Σε τούτο εδώ το μέρος, σ' αυτή την αυλή, είπε ο Κουτσός του αφεντικού, θα στήσουνε η κομπανία, τα όργανα, όπως κάθε χρόνο... Κι έχει να γίνει... Αυτή τη φορά θα κάνω κι εγώ το καμμάτι μου, θα κατεβάσω την τραγουδίστρια από το πάλκο κάτω... Να με δουν όλοι, και να το λένε καιρό στην αγορά, στο χωριό: «Ακούσατε ρε; Φέτο του Σταυρού, στο πανηγύρι, ο Τσόγκας κατέβασε την τραγουδίστρια κάτω» Αμ, τι μια ζωή την έχουμε, έτσι;...

[Ακούγεται λαϊκή ορχήστρα που παίζει την έναρξη του πανηγυριού, ταραράμ-τατάμ, ταραράμ-τατάμ] κλπ.]

Γυναίκες: *[όλες μαζί]* --- Έτσι ντε, γερο-Τσόγκα, το κατάλαβες, μια ζωή την έχουμε... Άντε γειά σου...

Γεωργία: *[τον πλησιάζει τσαχπίνικα]* --- Κι δε μι λέεις λιβέντη τσέλιγκα γερο-Τσόγκα, ποιαν εθέλεις δηλαδή από μας όλις... Να σι δούσιν καλέ στου πανηγύριν; Καμιά από μας; Ποια σ' αρέσει δηλαδή; Ζαττί ιβώ αμπορού να σι την κάμου αυτήν τηδ δουλειάν... Ακούου *[πιο σιγά, εμπιστευτικά]* Η κυρα-Πιπίνα, η Χρουσαφίνα, η Ελένη, ή καμιά από τις πιο μιτσές, το Μαριόν, η Ψιβιά; Πέ μου καλέ... *[ο γερο-Τσόγκας σε όλα αυτά τα ονόματα κουνάει αρνητικά το κεφάλι]*

Γεωργία: *[πλησιάζει προκλητικά, τον ρωτάει]* --- Εμένα;

Γερο-Τσόγκας: *[γνέφει «ναι»]* --- Εσένα.

Γεωργία: *[κατ' ιδίαν, αλλά δυνατά στις άλλες]* --- Εντάξει, τώρα τα πιάσαμε τα λεφτά μας. «Ανύπαντρους προξηνητάς | για πάρτην του πηαίννευ»... Αφού περνάει η μπογιά μας στον γερο-Τσόγκα, ποιος τη χάρη μας.

Κυρα-Πιπίνα: *[τον πλησιάζει τάχα εμπιστευτικά]* --- Όμως ιβώ καλέ μας φίλε γερο-Τσόγκα, κάτι άλλουν έχου του ακούσει για σέναν ... Άστις αυτές, είνιν νιές κι παίζουσιν μαζίν σου...

‘Έκουσα κι μ’ είπασιν ιμέναν, πως κάποιαν άλλην έχεις βάλει
στουμ μάτιν από κιρόν πολύν... Ποια είναι; Πες μας του δα,
καθαρά, μήπως κι σι κάμουμουν κάτι...

Γερο-Τσόγκα: [*σηκώνεται και με όλη του τη δύναμη, της
λέει*] --- Τη χήρα τη Δέσποινα θέλω, βρε κορίτσα... Τη χήρα
την Πιπίνα με το μεγάλο βρακί, «και με το μακρύν πενίσιν»,
όπως της το λέτε εσείς εδώ... Την Πιπίνα θέλω... Αυτήν την
μοσχομυρισμένη και την αφράτη. Κάντε τίποτα για μένα βρε
κορίτσα, να βάλουμε σταφάνι οι δυο μας με δόξα και τιμή,
να στήσουμε το καλύβι ... Να δω κι εγώ Θεού πρόσωπο ο
καψερός;...

[*Ακούγοντας οι γυναίκες κάνουν χαρές*]

Κυρα-Πιπίνα: ---Μείνι ήσυχους γερο-Τσόγκα, ιβώ, κι όλις μας
ιδώ ’α πέσουμουν απού σήμερα στηδ δουλειάν, κι θα σου τηφ
φέρουμε στου πιάτουν την κυρα-Πιπίναν τη συνονόματήν μου,
«μι του μακρυν πινίσιν» και τουν κόρφουν της τουν αφράτουν...
Κι συ στάθου βαρύς κι μείνι ήσυχους.. Θα σι το κάμουμουν του
χαττούριν, αν κι ισύ πουλλές φορές ’εν του αξίζεις, βόχι...

Γερο-Τσόγκα: [*παραπονεμένα*]

--- Εγώ δεν το αξίζω κυρα-Πιπίνα;... Εγώ; Που πίνω λιγάκι
παραπάνω, δηλαδή; Κάντε μου εσείς τη δουλειά κι εγώ δεν
θα σας πειράξω από εδώ και πέρα, ούτε θα τραγουδήσω τα
τραγουδία που δεν... Τη χήρα την Πιπίνα, την αφράτη θέλω εγώ
και τα άλλα μην τα σκέφτεστε καθόλου... Ψωμί κι αλάτι κυρα-
Πιπίνα, και μπέσα για μπέσα, να το ξέρετε, σας το ορκίζομαι...

Χρυσάφια: [*στις άλλες, πονηρά*] --- Πρε τον παρπα-
Τσόγκαν, «μακρύν πινίσιν», λέει, κι μακρύν βρακίν... Κόρφουν
αφράτουν... Σαν να την ηξεύρει την ουσίαν του φαητού...

Γεωργία: --- Πάει κι μέναν η τύχη μου πρε γυναίκις, ως ιδώ
φαίνιτι ήταν. Μι την έφαϊν η κυρα-Δέσποινα η χήρα... Χαλάλι
της...

[Ακούγεται πάλι η ορχήστρα παίζοντας διάφορους σκοπούς. Οι γυναίκες πετάνε τις ποδιές τους, έτοιμες να μπουν στο χορό]

Κυρα-Πιπίνα: --- Ελάτε κορίτσια, τι κάθουμούστιν; Να η κουμπανία, τα άργανα, τα πιχνίδια... Πιαστείτι απού τα χέρια. Πρώτα την εδικήν μας την σούσταν, κι έπειτα τα άλλα όλα... Κι όταν έρθει η σειρά, και η ώρα η καλή, θα σηκώσουμουν κι τουν γερουν-Τσόγκαν για έναν τσάμικουν, θέλει δεν θέλει... Ή καλύτερα να αρχίσουμουν μαζί μ' αυτόν την σούσταμ μας... Ζαττί; Πώς τα μαθθαίνουμουν κι ιμές τα δικά του τα πατήματα κι τα χούγια; Νάμπει κι αυτός στα δικά μας, να μάθει απού τώρα τι χουρόν έχει να κάνει για να πάρει την κυρα-Πιπίναν, την χήραν, μι τουν αφράτουν κόρφουν και του μακρύν πινίσιν... Γιατί «κι τα μιταξουτά βρακιά πιδέξια σκέλλια θέλουν»... «Χάτε κι ας πηαίννουμουν», τι κάθουμούστιν... Κι «φουρ τοππούζα μού» ... Ας πάει κι του παλιάμπελουν, ψεύτη κόσμι...

Χρουσαφίνα: *[τραγουδάει το τραγούδι της σούστας]*

«Τράβα λεβέντη τον χορόν | τράβα με την καρδιά σου
| που να σι δέκει η Θεός | τα πεθυμά η καρτιά σου»....

[Μπαίνει μέσα η κομπανία και όλοι χορεύουν τη σούστα]

Αυλαία

ζαττί = γιατί

πινίσιν = το πανωφόρι

άργανα και όργανα ή παιχνίδια = τα μουσικά όργανα

σούστα = ο «εθνικός» χορός των Μακρηνολιβισιανών

[4]

Εισαγωγή στο
«Μηχανικέ λε... Μηχανικέ να σου
πετύχουν»

Η σκηνή στην πλατεία της Νέας Μάκρης, δεκαετία του '60. Στα τραπεζάκια του καφενείου της πλατείας κάθεται μια ομάδα από νέους και νέες. Στο διπλανό σπίτι, στην αυλή του, κάτω από το καφενείο, ένα τρίκυκλο με καρότσα περιμένει ακίνητη, γιατί η μηχανή του από την υγρασία δεν παίρνει μπροστά. Ιδιοκτήτες του τρίκυκλου είναι τα δυο αδέρφια ο Τάσος και ο Μίμης, από την πρώτη γενιά των Νεομακρηνών και γι' αυτό μιλάνε το γλωσσικό τους ιδίωμα πιο «ελαφρά» από τον πατέρα τους. Πρωταγωνιστής είναι ο μπαρμπα-Κώστας ο πατέρας τους, ένας γέρος παράξενος και επίμονος, αλλά αθώος και ονομαστός καλαμπουριτζής. Έχει βρέξει τη νύχτα και η καρότσα του τρίκυκλου, όπως και τα άλλα του εξαρτήματα έχουν καταβραχεί, προπαντός η καρότσα, της οποίας τα πιο χαμηλά σημεία έχουν γεμίσει νερό. Ο Τάσος κάθεται μαζί με τους νέους και καπνίζει τσιγάρο νευριασμένος γιατί του έτυχε αγώι και η μηχανή δεν παίρνει μπροστά. Είναι ημέρα εθνικής γιορτής, η παρέλαση στην

πλατεία και οι λόγοι έχουνε τελειώσει και η νεολαία σχολιάζει με πολύ κέφι τα παράξενα που γίνονται κάθε φορά αυτή την ημέρα. Μιλάνε για τον κυρ-Νίκο τον γραμματέα της Κοινότητας που διαβάζοντας το «λόγο» του τους κουνάει το δάχτυλο, για έναν άλλο, τον «και βίρα τα αίματα», που τους μιλάει για πατριωτισμό, ενώ στην Κατοχή κρυβόταν στο κυπαρίσσι του νεκροταφείου, όπως και για πολλούς άλλους. Η συντροφιά φαίνεται ανήκει σε μια συντροφιά ή ομάδα, που έχουν αναλάβει να παίξουν κάτι, ένα σκετς ή κάτι ανάλογο για τη γιορτή, κι ως που να πάνε στο σχολείο, όπου θα παιχτεί το σκετς, το διασκεδάζουν. Τότε εμφανίζεται ο Αληκκαριάς, ένας παράξενος νεαρός, ψηλός κι άχαρος, μέλος του θιάσου, που με ύφος αυστηρό, τους θυμίζει πως έχει περάσει η ώρα, πως ο κόσμος στο σχολείο περιμένει να δει την παράσταση, και αυτό τους χαλάει το κέφι. Όταν φεύγει, κάποιες κοπέλες λένε και γι' αυτόν ανέκδοτα και σχολιάζουν το ύφος και τα καμώματά του, για να γελάσουν. Ο Μίμης, ο αδερφός του Τάσου, ένας ψευτογόης, υπερθεματίζει. Τους διηγείται τα παράξενα του Αληκκαργιά, που κάποτε κατέβηκε με τη μάνα του την θεια-Τσαμπίκα, στην Αθήνα, και εκείνη όταν είδε το άγαλμα του Κωνσταντίνου στο Άλσος έβαλε τις φωνές, γιατί πέρασε το άλογο του Κωνσταντίνου πως ήταν για ζωντανό!... Αλλά και με τα φώτα του τραίνου στη Βικτώρια, έκανε τα ίδια, τα πέρασε για φώτα του Επιτάφιου της Μ.Παρασκευής, και άλλα πολλά. Η έγνοια του Τάσου για το τρίκυκλό του που δεν παίρνει μπροστά, γίνεται απελπισία, ενώ ο πατέρας του ο μπαρμπα-Κώστας του λέει και του ξαναλέει, ότι το μόνο που φταίει είναι η το νερό που έχει μαζευτεί στην καρότσα του τρίκυκλου. Ο Τάσος τον ακούει και κάνει υπομονή, αλλά και νευριάζει με την

επιμονή του. «Τι το πέρασες καλέ το μηχάνημα, του λέει. Ο γαΐδαρός μας είναι που έφαγε τη βροχή όλο το βράδυ και κρυολόγησε; Κάτσε λοιπόν ήσυχος. Το νερό στην καρότσα δεν έχει καμιά σχέση με τη μηχανή». Μετά από αυτό, οι φίλοι του Τάσου τον τριγυρίζουν και κάνουν κι αυτοί μια προσπάθεια πατώντας τα πετάλια για να πάρει μπροστά η μηχανή, ενώ ο μπαρμπα-Κώστας, τριγυρίζει γύρω της όλη την ώρα μουρμουρίζοντας και επιμένοντας ότι η μόνη λύση είναι να αδειάσουν το νερό από την καρότσα της μηχανής. Τότε ο Τάσος θυμάται τον φίλο του τον Βαγγέλη της Βγαγγιλιάς που έχει κάνει χρόνια μηχανικός στου Σαρακάκη. Ο μπαρμπα-Κώστας δεν τον εκτιμά, ούτε τον Βαγγέλη τον μηχανικό, ούτε τους φίλους του Τάσου, που έχουνε μαζευτεί γύρω από το τρίκυκλο και καπνίζουν τσιγάρο και λένε το ένα και το άλλο, χωρίς να μπορούν να το βάλουν μπροστά. Έρχεται ο Βαγγέλης, πατάει τα πετάλια, προσπαθεί, δεν γίνεται τίποτα, η υγρασία έχει μπει ως μέσα στα μπουζί της μηχανής. Αυτό τους λέει κι αυτός σαν μηχανικός και συστήνει να περιμένουν λίγη ώρα, μήπως και ξεμπουκώσουν τα σωληνάκια της βενζίνας, μετά από τόσες προσπάθειες που είχανε γίνει. Ο μπαρμπα-Κώστας έπειτα από αυτά καταλαβαίνει ότι αυτός έχει το δίκιο και όλοι εκείνοι που έχουνε μαζευτεί, δεν αξίζουνε δεκάρα «Μηχανικέ λε... Μηχανικέ», ψιθυρίζει μέσα από τα δόντια του. Όσην ώρα οι φίλοι του Τάσου περιμένουν γύρω από τη μηχανή καπνίζοντας ο μπαρμπα-Κώστας, με σκούπες, και πανιά και σφουγγαρόπανα, σφουγγίζει και στεγνώνει την καρότσα του τρίκυκλου. Έτσι μετά από αυτό όταν ο Τάσος κάνει άλλη μια προσπάθεια, αυτή με την πρώτη παίρνει μπροστά θριαμβευτικά, προς μεγάλη ικανοποίηση του μπαρμπα-Κώστα, που μαζεύοντας

σκούπες και σφουγγαρόπανα, μουρμουρίζει μέσα από τα δόντια του «Μηχανικέ, λε... Μηχανικέ να σου πετύχουν». Έτσι μουρμουρίζοντας και με ένα πλατύ χαμόγελο φεύγει θριαμβευτής από την ομήγυρη.

«Μηχανικέ, λε... Μηχανικέ να σι πιτύχουν»...

Σκηνικό:

Πλατεία χωριού π.χ. η κεντρική πλατεία της Νέας Μάκρης την εποχή της δεκαετίας του '50 ανήμερα μεγάλης γιορτής. Μια παρέα άντρες και γυναίκες ντυμένοι στα επίσημα, οι γυναίκες με τις παραδοσιακές στολές τους, οι άντρες με τις βράκες και τα φέσια τους, κάθονται στις καρέκλες ενός καφενείου της πλατείας γύρω από ένα τραπέζι έξω από ένα ετοιμόρροπο παράπηγμα σαν την καλύβα του Καραγκιόζη. Στον πρώτο όροφο, από τη μια άκρη ως την άλλη του ετοιμόρροπου επίσης μπαλκονιού, μια ταμπέλα γράφει με μεγάλα γράμματα: «Σωματείον Γης και Αμμοληψίας». Φαίνεται ότι η παρέλαση μόλις έχει τελειώσει. Οι κοπέλες και οι νεαροί έχουν πάρει μέρος στην παρέλαση, και τώρα κάθονται στο καφενείο για ένα ποτό. Βλέπουν τους γνωστούς και τους φίλους, τους «τύπους» του χωριού και τους παράξενους, τους σχολιάζουν, έχουν κέφι και κρυφογελούν. Στην αυλή του καφενείου υπάρχει μια τρίκυκλη μοτοσυκλέτα, που γράφει στην καρότσα της «Μεταφορές».

Πρόσωπα:

- Μπαρμπα-Κώστας: Γέροντας ως 70-80 χρονών, παλιός μικρασιάτης που δεν το βάζει κάτω, ιδιόρρυθμος, αφελής, γνωστός καλαμπουριτζής.

- Τάσος και Μίμης: Οι δυο γοι του μπαρμπα-Κώστα, ιδιοκτήτες της μοτοσυκλέτας. Αυτοί οι δυο ανήκουν στην πρώτη γενιά των Νεομακρηνών και γι' αυτό το λόγο μιλάνε το γλωσσικό ιδίωμα διαφορετικά από τους γονείς τους, πιο «ελαφρά». Οι άλλοι, άντρες και γυναίκες μιλάνε την κοινή γλώσσα.

Αρσίζικα και Ετεμψίζικα

- Γυναίκες: Ελένη- Μαρίτσα- Κούλα: Νεαρές, ζωηρές και εύθυμες, φαίνεται να είναι μέλη του παραδοσιακού συλλόγου του τόπου.

- Άντρες: Βαγγέλης- Αληκκαριάς-Αντώνης: Νέοι, μέλη του ίδιου συλλόγου ή του σωματείου «Γης και Αμμοληγιάς».

[Όλα τα πρόσωπα, εκτός του μπαρμπα-Κώστα και του Αληκκαριά, κάθονται στις καρέκλες και γύρω από το ίδιο τραπέζι του καφεενείου, σα να περιμένουν να πάρουν μέρος μια θεατρική παράσταση, σχολιάζοντας ωστόσο και κοιτώντας κατά την πλατεία]

Μαρίτσα: [δείχνοντας με το κεφάλι και γελώντας] --- Βρε κορίτσια, τι έπαθε πάλι ο κυρ-Νίκος ο γραμματέας της Κοινότητας και τρέχει μπρος-πίσω μέσα στον κόσμο; Δέστε τον με τα χαρτιά στη μασχάλη, και τα γυαλιά ως τη μύτη και το κεφάλι κατεβασμένο... Δες τον, δες τον, τρεχάλα ντουγρού κατά το μνημείο των πεσόντων... Τι να ξέχασε, άραγε; Να ξέχασε κανέναν από τους πεσόντες και τρέχει να το πει, να προλάβει προτού φύγει ο κόσμος; [γελάει]

Ελένη: --- Ό,τι και να 'γινε δεν θα τον ακούσει κανένας αυτή τη φορά, λάκισαν όλοι. Πάλι καλά... Τουλάχιστον αυτός είναι σύντομος. Όταν είναι η σειρά του να βγάλει λόγο... Για θυμηθείτε τους άλλους, το Καλλιντζή με «τα δέντρα, τα βουνά, τα λαγκάδια» του, κάθε χρόνο. Τον Κάργα που σε δείχνει με το χέρι όπως μιλάει και σου κουνάει το δάχτυλο σα να σε μαλλώνει... Για θυμηθείτε κι εκείνον τον κοιλαρά τον Φίλιο, τον «και βίρα τα αίματα| και βίρα τα κόκκαλα», τον παλικαρά της φακής... Ακόμα και τον καλό μας το δάσκαλο, με τους Τιτάνες και του Κύκλωπες του κάθε χρόνο, σαν να μας πέταγε όλα αυτά, πέτρες και κοτρώνια στο κεφάλι μας, κάθε χρόνο... Αχ, «καημένοι δάσκαλι μας», όπως θα το έλεγαν και οι αρχαίοι ημών, οι ΜακρηνοΛιβισιανοί προγόνόι μας στο Λιβίσι και στη Μάκρη.

[Εμφανίζεται ο Αληκκαριάς με τη σημαία του σωματείου. Η σημαία είναι πελώρια, αλλά και αυτός είναι ψηλός, ευθυτενής, επίσημος, με ύφος ακατάδεκτο]

Αληκκαριάς: [περνώντας μπροστά από τη συντροφιά. Επίσημα] --- Γειά σας παιδιάδες... [δεν περιμένει απάντηση και προχωρεί για την πλατεία με τη σημαία στα χέρια]

Τάσος:--- Ρε παιδιά, αυτός δεν πήρε χαμπάρι ότι τέλειωσε η παρέλαση; Εδώ πέρασε όλος ο κόσμος, τόσα ταρατατζούμ, η φιλαρμονική, που ο Θεός να την κάνει, η «μπάντα» λέει, εντάξει. Τα σχολεία, η Παμμακάριστος, 40 στεφάνια καταθέσανε όλες οι γειτονιές, από Ανατολή μέχρι Ζούμπερι

και Αγια-Μαρίνα, κι αυτός συνεχίζει; ... Παρελαύνει δηλαδή; ... Παρελαύνει;... Φιρί-φιρί το πάει δηλαδή, να τον δούνε οι Μαραθωνίτες, και να γίνει πάλι το σώσε μεθαύριο «Εθνικός»-«Μάχη Μαραθώνος», ό,τι γίνεται κάθε φορά; Παναγία μου...

Μαρίτσα:

--- Μάθατε παιδιά, το τελευταίο του ανέκδοτο, με τη μητέρα του, τη θεία-Τσαμπίκα, στην Αθήνα;

Ελένη:

---Τι, αυτό που είπε στους στους κυνηγούς στις Ελιές ; Να μαζέψουνε «μερικές ελίτσες, να γεμίσουν τις τσάπες τους και να συγχουρνούν»;...

Ελένη: [γελώντας]

--- Τι έκανε λέει; «Να μαζέψουν και να βάλουν στις τσάπες τους μερικές ελλίτσες και να συγχουρνούν»; Έτσι είπε στους ανθρώπους; Είναι αλήθεια απίθανη αυτή η γυναίκα... Απίθανη... Περιβόλι... Και γιατί τόπε αυτό στους κυνηγούς;

Μαρίτσα:

--- Γιατί,λέει, αν θα πήγαινε κι αυτή καμιά φορά στην Αθήνα, θα μπορούσαν να την κεράσουνε κι εκείνοι «κανέν καφέν»... Τρέχα γύρευε... Αυτό δεν θα γινόταν ποτέ, το 'ξερε, αλλά θεία-Τσαμπίκα είναι αυτή, δεν είναι παίξε γέλασε. Μητέρα αυτουνού του ψιλομύτη του Αληκκαριά...

Ελένη: --- Αυτό όμως που θα σας πω εγώ για τον ψηλέα αυτόν, και τη μάνα του τη θεία-Τσαμπίκα, αυτό κι αν είναι. Μονάχα θα 'θελα να 'μαι κι εγώ από τη μια μεριά να τους δω και να τους ακούσω. Ακούστε το, είναι φρέσκο εντελώς... Πρίν από μια βδομάδα, λέει, είχανε κατέβει στην Αθήνα μάνα και γιος, για να πάνε σε σε κάτι συγγενείς στα Καλοκαιρινά και στη Δραπετσώνα που είναι πολλοί δικοί μας πρόσφυγες μικρασιάτες, εκεί. Όταν έφτασε το λεωφορείο στην Αθήνα, δυο ώρες δρόμο ντάκου-ντούκου, Μαυρομματαίων, που είναι το τέρμα, η θεία-Τσαμπίκα έκανε το θαύμα της και πάλι. Μόλις, λέει αντίκρυσε το άγαλμα του Κωνσταντίνου καβάλα πάνω

στο άλογο, θαύμασε, τά 'χασε, έβαλε το χέρι πάνω από τα μάτια, κι έβαλε φωνή τραβώντας τον Αλακκαριά από το μανίκι «Πρε πιδάκιν μου, κοίτα πρε... Τ' αττάκιν μας είναι, καλέ, το ίδιον... Δες του... Δες του... Κουνάει πρε κι του αφτάκιν του»... Την άκουγαν οι περαστικοί και κουνούσανε το κεφάλι. Καταλαβαίνετε τώρα τη θέση αυτουνού του ψηλομύτη. Όταν είδε τον κόσμο να μαζεύεται γύρω τους, ένιωσε άσκημα, ντροπή, να ανοίξει η γη και να τον καταπιεί. Προσπάθησε να σταματήσει τη μάνα του να του λέει και να δείχνει, είδε δεν έκανε τίποτα. Προσπάθησε να την απομακρύνει, τίποτα εκείνη, «πάμε μωρή γριά», της έκανε στο τέλος θυμωμένος. «Πάμε, να σε πάω πίσω... Ρεζίλι με έκανες πάλι»... Κι άλλα, λένε ότι της είπε, αλλά δεν νομίζω. Για άλλα τον έχω, αλλά γι' αυτά που μου είπανε μετά, δεν τον έχω... Μπορεί να είναι... ψηλός, αλλά ως εκεί όχι... Όλοι στο σόι τους αυτοί άλλωστε, έχουνε τη μύτη ως εκεί πάνω.. Κι από μυαλά, τετρακόσια, αλλά... [γελάνε όλοι μαζί].

Μαρίτσα: [συμπληρώνει]

---Έχουνε δηλαδή «νουν κι ανανούν | κι απού πάνουν κουδουνάκιν», που λένε [κάνει τη σχετική κίνηση]

Μίμης: [βαριά, σαν άνθρωπος της αγοράς, που περνάει για μάγκας, και που είναι ουσιαστικά ένας ψευτο-μάγκας]

--- Μόνον αυτόν είναι που ξέρουμεν για την υπόθεση, πρε κορίτσα; [χαμογελάει] Ανενημέρωτες... Μείνατε πίσω... Αμ, να 'τανε μόνουν αυτό!... Λοιπόν σας πληροφορώ ότι η υπόθεση αυτή έχει και συνέχειαν, και πολύ νόστιμη μάλιστα... Όταν πήριν την μάναν του από το άγαλμα του Κωνστατίνου, η Αληκκαριάς, μου είπαν εμένα, και δεν ξέρω ποιος μαγάσας από μας τα μαγνητοφώνησε όλα αυτά, για να του σφίξω το χέριν και να του δώσω τα συγχαρητήριά μου [χτυπάει τις χάντρες στο κομπολόι που έχει στα χέρια του και το παίζει όλη αυτή την ώρα], τράβηξιν λέει την θειάν την Τσαμπίκαν μέχρι τον ισταθμόν του τραίνου στην Βικτώριαν πιο κάτω, για να πάρουνε τον ηλεκτρικόν και να πάνε στον Πειραιά. Στην Βικτώριαν και στο

τραίνον μέσα, η θεια-Τσαμπίκα ξεσάλωσιν τελείως, ινόμιζιν πως ζούσιν εις το παραμύθι, πως ήμπιν στον παράδεισον μέσα... Στον ηλεκτρικόν, όταν ξεκίνησιν του τραίνου απορήσιν με τα φώτα: «Μα σκουτιρά, μα φουτιρά» είπιν για τους ισταθμώς, έμπλεπιν να περνούσιν απού μπρουστά της φουτισμένοι. «Επιτάφιους», ξανάλεειν, δηλαδή όπως στον Επιτάφιον, κι έκαμνιν τον σταυρόν της. Εις την αγοράν του Ρέντη τράβηξιν, λέει, τον Αληκκαριάν απού του μανίκιν πάλι, για να δει έξω απού του τσέμιν. «Μα λιμόνια... μα πουρτουκάλλια», είπιν τουν. Φτάνοντας εις το Φαλήρον, είδιν λέει τηθ θάλασσαν κι φώναξιν πάλι «Μα θάλασσα»... «Μα σκουτιρά...Μα φουτιρά... Μα λιμόνια, μα πουρτουκάλια, μα θάλασσα» Επιτάφιους... Μα λιμόνια... μα πουρτουκάλια |..Μα θάλασσα».. [γελούν]

Αληκκαριάς: [επιστρέφει στην παρέα με τη σημαία αναπεπταμένη. Απευθύνεται στις κοπέλες] --- Κορίτσια, οι πρόβες πάνω στο σύλλογο, στο σχολείο, έχουν αρχίσει, κι εσείς... «Να ζει το Μεσολόγγι» παίζουμε, δεν είναι παίξε-γέλασε, κι εσείς κάθεστε εδώ, και η ώρα περνάει. Εσύ Μαρίτσα, μπαίνεις στην πρώτη σκηνή, δεύτερη ατάκα... Κι εσύ Ελένη, μπαίνεις στη δεύτερη σκηνή, όπως κι εσύ Κούλα, ανάμεσα στην πρώτη και στη δεύτερη. Τι κάθεστε λοιπόν; Ο σκηνοθέτης... [οι κοπέλες σηκώνονται ενοχλημένες]

Ελένη: --- Πάμε κορίτσια, οι πρόβες λέει, το παλικάρι από δω... Σαν να μην το ξέρουμε... [πιο χαμηλά] Βρήκαμε τον κεχαγιά μας μ' αυτόν εδώ..

Κούλα: [χαμογελώντας πονηρά] --- Αυτό βρε κορίτσια μου θυμίζει τον μπαρμπα-Κυριάκο τον Κουφό με τον τράγο του, κάθε Σεπτέμβρη, που πήγαιναν τις κατσίκες τους οι Μαριές στην αυλή του για... Στεκόταν, λέει, ο μπαρμπα-Κυριάκος μπροστά στην πόρτα και τις έλεγε: «Ισέναν Πιπίνα, θα σι κάμου», και έβαζε την Πιπίνα με την κατσίκα της από τη μια μεριά... Στην άλλη: «Ισέναν Χρουσή, θα σι κάμου» και την

έβαζε κι αυτήν δεξιά. Όταν όμως έφτανε στην Ασπασία του Κουλουμσουόζη, της έλεγε «Ισέναν Ασπασία δεν θα σι κάμου, γιατί πέρσι έκαμά σι του κι 'εν μι πλήρωσις». ... Πάμε λοιπόν, αφού το θέλει ο ψηλέας, ο επιμελητής της τάξης, που μας κρατάει το αποσιολόγιο.

Μαρίτσα:---Ποιος επιμελητής, καλέ, αυτός μονάχα τον Αλέξαντρο Υψηλάντη μπορεί να παραστήσει ή τον Ρήγα Φεραίο, δεν τον θυμάστε, πέρσι: «Σώπα μανούλλα... Κι εγώ θα σι φέρου κι του πουλιού του γάλας για να δυναμώεις», στα Μακρηνά μας, και γέλασαν όλοι, ακόμα και οι ξένοι που δεν ξέρουνε τη μιλιά μας... Άσ'τα δεν το θυμάστε; Τώρα παρασταίνει τον Μαυροσκορδάτο... Τον Μαυροκορδάτο ήθελα να πω, και πάντα τον μπερδεύω αυτόν τον άνθρωπο, γιατί δεν τον χώνεψα από το σχολείο, όπως όλοι μας, ποτέ, από τότε...

Κούλα: --- Πάμε λοιπόν κορίτσια για την παράσταση, έχει δίκιο ο ψηλός... Να χορέψουμε εκεί το χορό του Ζαλόγγου, ... Για φανταστείτε βρε κορίτσια, να πέφτεις στον γκρεμό κι από πίσω να σε κυνηγάνε οι τουρκαλάδες με γυμνά σπαθιά! Παναγία μου...

Μαρίτσα: --- Άντε μπρος, πάμε κορίτσια [*τραγουδάνε*] «Στη στεριά δεν ζει το ψάρι | ούτε ανθός στην αμμουδιά»...

Μίμης: [*κοιτάει, βλέπει τον αδερφό του τον Τάσο να έχει καβαλήσει τη μοτοσυκλέττα και να προσπαθεί να τη βάλει μπροστά χωρίς επιτυχία*] --- Ε, αδαρφέ... Κάτσε μωρέ... Τώρα βρήκες κι σύ καημένε... Κάτσε, που είναι ιδώ τα κουρίτσα..

Τάσος: [*στη μηχανή, τσατισμένος, μέσα από τα δόντια του*] --- Α, να χαθείς παλιόπραμαν... Άτε τώρα να τη βάλεις μπροστά αυτήν, τώρα που τρέχει το αγών κι θα βάλει πάλιν τις φουνές η μουστερής, που μας πιριμένει απού του προύν... Τέτοιαν ημέραν που ήβριν κι αυτός να κάμει την μετακόμισην...

[*Μαζί του, κοντά στη μηχανή εμφανίζεται τώρα ο πατέρας τους ο μπαρμπα-Κώστας. Είναι νευρικός, με ένα φτυάρι, μια*

πατσαβούρα και πανιά στα χέρια, γυροφέρνει τη μηχανή, ενώ ο Τάσος, νευριασμένος, προσπαθεί να τη βάλει μπροστά]

Μίμης: [*κάνει πως δεν βλέπει, πως δεν ενδιαφέρεται. Στις κοπέλες*] --- Καθίστε βρε κορίτσα... Γιατί να φύγετε, καλά δεν είμαστε εδώ; Άφηκέ τους όλους, επειδή δηλαδή σας τού 'πιν η Αληκκαριάς; Κοίταξί τι σήμερα κόσμους! [*όμως έχει την έγνοια του πατέρα του και του αδερφού του, που προσπαθούν να βάλουνε μπροστά τα τρίκυκλο*]. Κι αυτέ, η πατέρας μου κι η αδερφός μου, κοίτα πριμούραν κι στίμην να βάλουν την μηχανήν μπροστά, για να κάμει την μετακόμισην σήμερα ανήμερα χρονιάρα μέρα, αυτός η ανάποδους, η μουστερής...

Τάσος: [*ενώ μαζεύονται και άλλοι γύρω του, μαζί και οι κοπέλες, και κοιτάνε που προσπαθεί*] --- Τι έπαθιν κι αυτόν το πράμαν σήμερα, να μην παίρνει μπροστά... Κι η μουστερής, μι τού 'πιν απού τα χτες κι πιριμένει μου πώς κι πώς [*κάνει άλλη μια προσπάθεια πατώντας το πετάλι για πολλοστή φορά. Χτυπάει το κατώ νευριασμένος*]. Ανάθεμά σι παλιόπραμα, μέραν που την ήβρις σήμερα, να μι πιδέψεις...

Μπαρμπα-Κώστας: [*νευριασμένος ήδη*].

--- Σι τού 'πα τόσις φουρές κι πιο μπροστά πρε Τάσου πιδίμ μου, κι 'εν μι ακούεις... Άκουσί μου... 'εν παίρει μπροστά η μουσουκλέττα, γιατί έβρεξιν ιχτές του βράδιν... Κοίτα νιρόν, κοίτα την καρότσαν πίσου, γιμάτην... Αμπουρεί το λοιπόν να πάρει του μηχανήμαν μπροστά μι τόσουν νιρόν; Πε μου, αμπουρεί;

Τάσος: [*ευγενικά αλλά αγανακτισμένος για τον συλλογισμό του πατέρα του*] --- Τι πράματα είναι αυτά που μι λέεις καλέ πατέρα; Έβρεξιν ιχτές του βράδυν κι ιγέμισιν η καρότσα νιρόν. Καλά, λοιπόν, εντάξει, όμως τι σχέσην έχει αυτό μι την μηχανήν; Η γάδαρός μας είναι νουμίζεις, που βράχηκιν όλουν του βράδυν διμμένους όξου στην αυλήν κι ιπήριν πούνταν; Εν είμουστιν καλά, λέου...

Μπαρμπα-Κώστας: [*ακούει αλλά δεν πείθεται καθόλου. Κουνάει το κεφάλι, και προσπαθεί να στεγνώσει τα παραπέτια του τρίκυκλου από τα νερά και την υγρασία, γι' αυτό τα τρίβει με την πατσαβούρα, ενώ μουρμουρίζει νευριασμένος*]

--- Εμ, μα, πρε πιδίμ μου μι τέτοιαν υγρασία; Όλην την νύχταν έριχτιν την ιβρουχήν μι τα παρτάκια. Το 'μπλεπα ιβώ απού χτες, «καππάλωσιν η κιρός», είπα της μάνας σας. «Θα 'χουμουν πουλλήν ιβρουχήν»... Κι να, κοίτα τώρα, γιμάτη η καρότσα, τίγκα, φίσκα νιρόν... Είνιν να πάρει έτσα μπρουστά του μηχανήμαν;...

Τάσος: [*γελάει. Πατάει το πεντάλι της μηχανής για να πάρει μπροστά, μια, δυο, τρεις φορές, και μισοβρίζει από μέσα του. Στον πατέρα του*] --- Καλέ, πατέρα, σι τού 'πα, 'εν έχει σχέση η υγρασία της καρότσας μι την μηχανήν. Πήαινι ισύ στηδ δουλειά σου, και άσι μου ιμέναν να δούμουν τι θα κάμου μ' αυτήν... Αν ιχρειαστεί θα φωνάξου κι τουν Βαγγέλη της θειάς της Βγαγγιλιάς, που είνιν μηχανικός καλός... Φύι ισύ...

Μπαρμπα-Κώστας: [*μέσα του, αλλά δυνατά για να ακούγεται*]
--- Μηχανικέ...Μηχανικέ, λέει...Έγινιν κι η Βαγγέλης της Βγαγγιλιάς η γιος, μηχανικός... Κι οι μηχανές αμπουρεί να μην είνιν σαν τουν γάδαρούμ μας, αλλά κι η βρουχή όλην την νύχταν, τι είνιν; Τόσον νιρόν πάνω σι αυτόν του πράμαν... Η υγρασία, 'εν το έχει μουσκέψει;... Τίποτα, καθέλου; Πώς, λοιπόν να πάρει μπρουστά; Κι αυτά; [*τρίβει το τιμόνι, το νετόζιτο, τις ρόδες*]... Κι η καρότσα; ...Κοίτα!... Τόσουν νιρόν! [*βγάζει κραυγή απελπισίας*] ... Πρε, τόσουν νιρόν, τίποτα κι αυτόν;...

[*Εντωμεταξύ έρχονται και οι άλλοι της παρέας να βοηθήσουν, ο Μίμης, και οι κοπέλες που πλησιάζουν πιο κοντά και κάνουν χάζι. Μαζί τους έρχεται και ο Βαγγέλης της Βγαγγιλιάς, ο μηχανικός*]

Βαγγέλης: [*σαν μηχανικός*] --- Φαίνεται να έχουνε μπουκώσει τα μπουζί, έπειτα από τόσες φορές που το ζορίσαμε το μηχανήμα... Ζήτημα τροφοδοσίας της βενζίνης. Καλύτερα

να σταματήσουμε για λίγο, να καπνίσουμε ένα τσιγάρο, κι έπειτα να προσπαθήσουμε ξανά. Στο τέλος, όταν δούμε ότι δεν γίνεται τίποτα, βάζουμε το φορτηγάκι στον κατήφορο, και το σπρώχνουμε. Τότε θα πάρει μπροστά, θέλει δε θέλει...

[Κάθονται και καπνίζουν τσιγάρο, ενώ εμφανίζεται και πάλι ο Αληκκαριάς και κάνει νόημα στις κοπέλες και τις δείχνει το ρολόι του, πως περνάει η ώρα]

Μπαρμπα-Κώστας: *[όλη αυτή την ώρα γυρίζει γύρω-γύρω από τη μηχανή, με το φτυάρι και την πατσαβούρα στα χέρια και μουρμουρίζει]* --- Μηχανικέ, λε... μηχανικέ... Η Βαγγέλης της Βγαγγιλιάς, μι τουν Δημητράκην τουν δικόν μου, τουν Μίμην, του Νάυλουν όπως τουν φανάννουν οι κουπέλλις... «Μίμη... Μίμη, καλέ Μίμη... Πάμε βόλταν»; Πότε για τηθ θάλασσαν, για μπάνιουν, πότε για βόλταν... Για βόλταν, ναι η Μίμης, αλλά για δουλειάν... Κι η Βαγγέλης της ιΒγαγγιλιάς! Μηχανικός, μηχανουλόους... Απού τα καμίννια κι τα πιριβόλια, γιατρός, γιατρός στις μηχανές, εν είμουστιν καθέλου καλά... Αυτός, κι η Μίμης η δικός μου, άλλου τόσουν, κουπέλλις, θάλασσαν, βόλταν, καλά... Αμ, τ' άλλα; ... Μηχανικέ, λε... μηχανικέ.

Μίμης: *[κάνει να αστερευτεί με τον πατέρα του. Δείχνει]*
--- Καλέ, κι εδώ, δεν το πήρις μι του παννίν, σαν υγρόν κι δροσερόν μι φαίνιτι, ντρανάς του; *[τα κορίτσια κρυφογελάνε]*

Μπαρμπα-Κώστας: *[νευριασμένος, στον Μίμη]*
--- Φύι πρε απού μπρουστά μου, διαβόλου γιε, που θα μι πεις... *[αρχίζει να βγάζει από την καρότσαα με το φτυάρι τα νερά και να σφουγγίζει το πάτωμα με την πατσαβούρα μουρμουρίζοντας]* --- Μηχανικέ, λε... Μηχανικέ... Τώρα θα δείτι ισές...

Τάσος: *[στους άλλους]* --- Ας προσπαθήσουμουν τώρα, βρε παιδιά, για άλλην μιαν φοράν, όπως μας τού 'πιν η Βαγγέλης, και βλέπουμεν. Αμάν η τύχη μας σήμερα... Κι ο πελάτης, η μουστερής, του αγών, θα περιμένει στου σπίτιν του για την μεταφοράν, πού να ξέρει...

Βαγγέλης: --- Δε θα 'χουνε στεγνώσει ακόμα τα μπουζί. Όμως
ας προσπαθήσουμε ωστόσο, δε χάνουμε τίποτε, κάτι μπορεί
να γίνει. *[καβαλάει τη μηχανή, ο μπαρμπα-Κώστας με το φτυάρι
και την πατσαβούρα δίπλα, περιμένει, είναι σίγουρος πως με το
άδειασμα της καρότσας από τα νερά, η μοτοσυκλέτα θα πάρει
μπρος].*

Βαγγέλης-Τάσος:

--- Αλά ούνα, αλά ντούε, αλα τρε... Πάμε... *[πατάνε διαδοχικά
το πετάλι και η μηχανή παίρνει μπροστά θριαμβευτικά]*

Μπαρμπα-Κώστας: *[τρισευχαριστημένος]* --- Δεν σας τό 'λεα πρε
αικούργια;... Δεν σας τό 'λεγα... Διαβόλου γιοί... Για τίποτα
μωρέ... Μηχανικέ, λε... Μηχανικέ... Η Βαγγέλης μι του Μίμην
του δικόν μου κι οι κουπέλις... Πρε, δεν σας το 'λεγα ιβώ;
*[Ακούγονται τραγούδια και θούρια, ο Αληκκαριάς με τη σημαία
στα χέρια και οι κοπέλες, που σέρνουν το χορό]*

(Αυλαία)

